

*Adoptivföräldrars erfarenheter och upplevelser av väntetiden i
samband med adoptionsprocessen*

Rosita Karjalainen

Helsingfors universitet

Statsvetenskapliga fakulteten

Socialt arbete

Magisteravhandling

Juni 2021

Handledare: Helena Blomberg- Kroll

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty Satsvetenskapliga fakulteten		Laitos/Institution– Department Magisterprogrammet i samhällsvetenskaper	
Tekijä/Författare – Author Rosita Karjalainen			
Työn nimi / Arbetets titel – Title Adoptivföräldrars erfarenheter och upplevelser av väntetiden i samband med adoptionsprocessen			
Oppiaine /Läroämne – Subject Socialt arbete			
Työn laji/Arbetets art – Level Magisteravhandling		Aika/Datum – Month and year juni 2021	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages 58
Tiivistelmä/Referat – Abstract			
<p>I denna magisteravhandling granskas adoptivföräldrars upplevelser och erfarenheter av väntetiden under adoptionsprocessen. Syftet med avhandlingen är att ta fasta på adoptivföräldrars upplevelser och erfarenheter av, den i regel långa, väntetiden under adoptionsprocessen samt granska hur man som adoptionsförälder kan försöka hantera denna väntan. I avhandlingen ligger fokus vid den emotionella aspekten kring väntetiden och vilka känslor som varit framträdande. Även mer konkreta aspekter gällande väntan, som hur väntetiden påverkat adoptivföräldrarnas vardagsliv, granskas.</p> <p>Materialet består av sju semistrukturerade intervjuer med adoptivföräldrar som adopterat barn antingen nationellt eller internationellt. Intervjuerna har transkriberats och analyserats med hjälp av materialbaserad innehållsanalys. Den teoretiska referensramen består av Aaron Antonovskys teorier om salutogenes och känsla av sammanhang.</p> <p>Resultaten läggs fram enligt fyra huvudkategorier; adoptivföräldrarnas känslor under väntetiden, väntetidens inverkan på vardagslivet, hur omgivningen förhållit sig till väntetiden samt adoptivföräldrarnas strategier för att bemästra väntetiden.</p> <p>Avhandlingens resultat tyder på att väntetiden för med sig både positiva och negativa upplevelser bland adoptivföräldrarna. Utmaningarna under väntetiden har bland annat att göra med känslor av osäkerhet och avsaknad av kontroll. För en del adoptivföräldrar har själva väntan på barnet varit den största utmaningen medan andra adoptivföräldrar varit med om särskilda negativa händelser under väntetiden som upplevts som utmanande. Väntetiden påverkar adoptionssökandenas vardag på olika sätt. Att exempelvis ta sig an nya projekt på jobbet eller att flytta till en ny bostad är inte självklart under väntetiden. En avgörande resurs under väntetiden är det stöd som adoptivföräldrarna fått av närstående. Referensgruppsverksamhet och kontakten med andra blivande adoptivföräldrar är också av stor betydelse under väntetiden. De adoptivföräldrar som deltagit i studien har använt sig av olika strategier för att bemästra väntan. En del har aktivt försökt bemästra väntetiden genom att förhålla sig positivt och optimistiskt till väntan och framtiden med ett barn. Andra adoptivföräldrar har däremot anammat ett mer pessimistiskt tankesätt där de fokuserat på att inte ta något för givet och vara förberedda på att allt inte går som planerat. Detta har skyddat adoptivföräldrarna från att bli besvikna i slutändan ifall allt inte går som planerat. Andra strategier för att bemästra väntetiden är att försöka rationalisera, den vanligtvis långa, väntan och att byta tankar och funderingar med andra adoptionssökanden som befinner sig i samma situation.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Adoption, adoptionsprocessen, väntetiden under adoptionsprocessen, kasam, salutogenes			

Innehållsförteckning

1	Inledning	4
2	Syfte och frågeställning	6
3	Bakgrund och tidigare forskning	7
3.1	Adoptioner i Finland då och nu	7
3.2	Adoptionsprocessen.....	12
3.3	Tidigare forskning	14
4	Avhandlingens teoretiska referensram.....	19
4.1	Salutogenes.....	19
4.2	Känsla av sammanhang (KASAM).....	20
5	Metod och material	23
5.1	Urval och deltagare.....	23
5.2	En kvalitativ forskningsansats: semistrukturerade intervjuer.....	24
5.3	Materialbaserad innehållsanalys.....	26
5.4	Etiska principer.....	29
6	Adoptivföräldrars upplevelser och erfarenheter av väntetiden.....	31
6.1	En tid av blandade känslor.....	31
6.2	Väntetidens inverkan på vardagslivet.....	35
6.3	Omgivningens förhållningssätt.....	36
6.4	Strategier för att bemästra väntetiden.....	40
7	Sammanfattning och diskussion	45
7.1	Slutsatser.....	45
7.2	Avslutande diskussion	48
	Källförteckning.....	52
	Bilaga 1: informationsbrev	56
	Bilaga 2: samtyckesblankett.....	57
	Bilaga 3: intervjuguide	58

1 Inledning

I Finland sker omkring 350–400 adoptioner årligen. Majoriteten av adoptionerna sker inom familjen då exempelvis en make väljer att adoptera sin partners barn eller barnet som adopteras har vårdats hos den sökanden en längre tid exempelvis som fosterbarn. Utöver adoptioner inom familjen adopteras cirka 100 barn årligen av finska adoptivföräldrar. Största delen av dessa adoptioner är internationella adoptioner (Valvira.fi).

Adoptionsprocessen är en lång process och väntetiden för adoptioner varar i medeltal i ett par år (Interpedia.fi). Tidigare forskning visar att adoptionsprocessen ofta är en stressfylld period med flera olika orosmoment (se Eriksson (2016) samt Sukula (2009)). Adoptivföräldrarna kan uppleva känslor av maktlöshet och ovetskap kring adoptionsprocessens olika faser och processens längd. Å andra sidan möjliggör den långa adoptionsprocessen förberedning och planering inför för det kommande barnet.

Adoptionsprocessen kan kännas lång och tung för adoptionssökandena men Timonen (2013) lyfter upp att diskussioner kring adoption ofta är vuxencentrerade och utgår ifrån de adoptionssökandens perspektiv. Vidare kan de olika delmomenten i samband med adoptionsprocessen, som för de blivande adoptivföräldrarna kan kännas långsamma, ses som åtgärder vars syfte är att säkra barnets trygghet och välmående. Adoptioner bör möjliggöra ett barns rätt att komma till en ny familj och adoptionens grundsyfte är inte att uppfylla adoptionssökandens önskan att få ett barn och bilda familj. Syftet med adoption är att främja barnets bästa genom att fastställa förhållandet mellan adoptivbarnet och adoptionssökanden. Vid alla beslut gällande adoption av barn bör därför barnets bästa tas i beaktande i första hand. Barnet bör garanteras en harmonisk utveckling i en varaktig familj ifall barnet inte kan växa upp i sin biologiska familj (Adoptionslagen 2012/22 § 1–2. mom).

Det har forskats relativt mycket om adoptioner, både ur adoptivbarnets, adoptivföräldrarnas och de biologiska föräldrarnas synvinkel, men forskning som specifikt har att göra med väntetiden under adoptionsprocessen är knapphändig. I denna avhandling tar jag därför fasta på adoptivföräldrars tankar, upplevelser och erfarenheter av väntetiden i samband med adoptionsprocessen för att öka kunskapen på området. Mitt intresse ligger även i att granska hurdana strategier adoptivföräldrarna har använt sig av för att bemästra väntetiden.

Att forska om adoptivföräldrars erfarenheter och upplevelser av väntetiden i samband med adoptionsprocessen möjliggör således en bredare inblick i ett annars relativt outforskat ämne och bidrar till en bättre förståelse för den speciella process adoptivföräldrar går igenom.

Avhandlingens struktur är följande: i kapitel två presenterar jag avhandlingens syfte och frågeställningar. I kapitel tre beskrivs relevant tidigare forskning om adoption och väntetiden under adoptionsprocessen. I kapitel fyra behandlas avhandlingens teoretiska referensram som består av Aaron Antonovskys teorier om salutogenes och känsla av sammanhang. I kapitel fem går jag in på de metoder och det material som använts för utförandet av avhandlingen och beskriver närmare valet av semistrukturerade intervjuer som materialinsamlingsmetod samt kvalitativ innehållsanalys som analysmetod. I slutet av kapitlet presenterar jag de etiska utgångspunkter som tagits i beaktande under avhandlingsprocessen. I kapitel sex går jag närmare in på adoptivföräldrarnas upplevelser och erfarenheter av väntetiden under adoptionsprocessen samt de strategier adoptivföräldrarna använt sig av för att bemästra väntetiden. I kapitel sju sammanfattar jag resultaten samt utvärderar och diskuterar avhandlingens resultat och genomförande.

2 Syfte och frågeställning

Syftet med magisteravhandlingen är att bidra till kunskapen om adoptivföräldrars upplevelser och erfarenheter av, den i regel långa, väntetiden under adoptionsprocessen samt hur man som adoptionsförälder kan försöka hantera denna väntan. Jag är speciellt intresserad av den emotionella aspekten kring väntetiden; hur väntan på ett adoptivbarn känns och vilka känslor som varit framträdande, men jag lägger även vikt vid mera konkreta aspekter gällande väntetiden och hur väntan på adoptivbarn påverkat adoptivföräldrarnas vardagsliv och -situation. Genom att granska adoptivföräldrars erfarenheter av väntetiden i samband med adoption hoppas jag att kunna belysa ämnet ur adoptivföräldrarnas synvinkel.

Forskningsfrågorna är följande:

- Hurdana erfarenheter och upplevelser har adoptivföräldrar av väntetiden i samband med adoptionsprocessen?*
- Hurdana strategier har adoptivföräldrarna tagit till för att bemästra väntetiden?*

3 Bakgrund och tidigare forskning

I följande kapitel redogör jag för adoptionsverksamhetens bakgrund, utveckling och nuvarande läge bland annat med hänvisning till adoptionslagen. Jag beskriver adoptionsprocessens gång och de olika tillhörande skeden. Slutligen presenteras både inhemsk och internationell tidigare adoptionsforskning.

3.1 Adoptioner i Finland då och nu

I Finland trädde den första lagen om adoption i kraft år 1925 (208/1925). Lagen innehöll bestämmelser gällande bland annat adoptivföräldrarnas ålder, adoptivbarns byte av efternamn samt beaktande av barnets åsikt i mån av möjlighet. Juridiskt sett ansågs adoptivbarn inte tillhöra den nya släkten utan släktskapet definierades fortfarande genom de biologiska föräldrarna. I enlighet med den tidiga adoptionslagen tillskrevs adoptivbarn inte samma juridiska rättigheter som biologiska barn i bland annat den bemärkelsen att adoptivbarnens rätt att ärva sina adoptivföräldrar och -släktingar var begränsad. Enligt den tidiga adoptionslagen kunde en adoption hävas på särskilda grunder, som exempelvis adoptivbarnets eller adoptivföräldrarnas brottsliga livsstil eller adoptivföräldrarnas allvarliga försummelse av barnets vård (Sukula 2009, 21–22).

Ända fram till början av 1970-talet adopterades finska barn utomlands, främst till Sverige och Danmark. I och med abortlagen samt lagen om barndagvård, som båda trädde i kraft i början av 1970-talet, minskade både antalet inhemska adoptioner och antalet barn som adopterades till andra länder. Även de förändrade attityderna i samhället gentemot ensamstående föräldrar var en bidragande faktor till den minskade mängd adoptioner under 1970-talet i Finland (Koskinen, Sarkkinen & Svala 2014, 7–8).

År 1980 trädde en ny adoptionslag i kraft. Den nya lagen ställde krav på adoptionsrådgivning samt de biologiska föräldrarnas godkännande för adoption. Adoptioner kunde heller inte längre hävas och adoptivbarnen tillskrevs samma juridiska rättigheter som biologiska barn (Sukula 2009, 21–22). Den nya lagen förbjöd betalning av ersättning för att ta emot ett barn och lagen innehöll en bestämmelse om betänketid för den biologiska modern. På 1980-talet blev internationella adoptioner allt vanligare och de finska adoptionsmyndigheterna började samarbeta med internationella adoptionsmyndigheter i och med att adoptionslagen

uppdaterades med regleringar kring internationella adoptioner. (Kauppi & Rautanen 1997, 203–205).

Den nuvarande adoptionslagen trädde i kraft år 2012. Syftet med den nya lagen var att ytterligare förstärka barnperspektivet vid adoptioner och den nya lagen möjliggör i högre grad än tidigare barnets rätt att vara delaktig i de adoptionsbeslut som gäller dem. Barnets bästa bör alltid tas i beaktande vid alla adoptionsbeslut. Förändringarna i den nya adoptionslagen gäller även bland annat frågor om arvsrätt, åldersskillnad mellan adoptionssökande och adoptivbarnet samt förändringar gällande öppen adoption (Adoptionslagen 2012/22). I dag regleras adoptionsverksamheten, förutom av adoptionslagen, av internationella avtal som Finland förbundit sig till. Hit hör bland annat konventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner (FördrS 29/1997) samt FN:s konvention om barnets rättigheter (FördrS 59-60/1991).

Enligt Statistikcentralen gjordes det totalt 370 adoptioner i Finland år 2019. Av dessa var 79 internationella adoptioner. Vid internationella adoptioner adopterades flest barn från Sydafrika (25 barn) följt av Thailand (13 barn) och Colombia (10 barn). Över en fjärdedel av alla adopterade var över 18 år gamla vid adoptionstillfället. I Finland ges endast ett tiotal barn bort till adoption årligen och trots att majoriteten av alla adoptioner i Finland är inhemska, sker de flesta inhemska adoptioner inom familjen då exempelvis en make väljer att adoptera sin partners barn (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015).

Orsakerna till att inhemska adoptioner är så pass ovanliga i Finland och i övriga Norden beror på ett par olika faktorer. I Finland gör gravida kvinnor oftast ett val mellan att behålla barnet eller att göra abort. I de fall där ett barn av orsak eller annan inte kan växa upp hos sina biologiska föräldrar kommer adoption sällan upp som ett alternativ (Koskinen, Sarkkinen & Savala 2014). Barn som inte kan växa upp hos sina biologiska föräldrar på grund av exempelvis misshandel eller försummelse omhändertas vanligtvis av socialmyndigheterna och placeras hos fosterfamilj eller i barnhem (Lindblad 2004, 13–14).

Laine, Pösö & Ujula (2018) konstaterar att man inom barnskyddet sällan ser adoption som alternativ i situationer där ett barn måste placeras utanför hemmet. Det som förhindrar och försvårar att ett barn ges till adoption är att adoption, förutom i särskilda undantagssituationer, inte är möjligt utan de biologiska föräldrarnas godkännande. Laine, Pösö & Ujula menar även att man inom barnskyddet inte har tillräckligt med kunskap om adoption och därför kommer det alternativet inte alltid ens på tal.

Den finska barnskyddslagen förutsätter att omhändertagna barns möjlighet till återförening med de biologiska föräldrarna utvärderas regelbundet (Barnskyddslagen 47 § 2 mom.). En omhändertagning är alltså inte ett permanent och varaktigt beslut på samma sätt som adoption. Chou & Browne (2008) menar att Finland, i internationell jämförelse, står ut som ett land där både antalet adopterade barn från utlandet och antalet placerade barn utanför hemmet är stort. Chou & Howe ser en motsägelse i fenomenet och frågar sig varför inte placerade barn ges till adoption i fall där den möjligheten finns. Enligt forskarna tillgodoser en adoption bättre barnens behov jämfört med placering utanför hemmet (i anstaltvård), speciellt då det gäller mindre barn. Vinnerljung & Hjern (2011) har i en kohortstudie jämfört barn som växt upp i adoptivfamiljer med barn som växt upp i fosterfamiljer. I studien har man beaktat bland annat skolframgång, kognitiv utveckling samt behovet av hälso- och sjukvårdstjänster innan 25-års åldern. Studiens resultat tyder på att de barn som växt upp i adoptivfamiljer klarade sig bättre i alla studiens delmoment jämfört med de barn som hade växt upp i fosterfamiljer.

I Finland har man möjlighet att ansöka om adoption, antingen ensam eller tillsammans med sin partner, då man är mellan 25 och 50 år gammal. Ålderskillnaden mellan barnet och adoptivföräldrarna får vara minst 18 och högst 45 år (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil, 2015, 43). Vissa undantag gällande barnets och adoptionssökandes ålder samt ålderskillnaden råder främst då det handlar om adoption inom familjen. Äkta makar har möjlighet att adoptera ett barn endast tillsammans med undantag för då den andra maken på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning inte kan uttrycka sin vilja på ett giltigt sätt eller om den andra maken vistas på okänd ort. En make kan dock ensam adoptera sin makes barn eller ensam adoptera sitt eget barn som tidigare lämnats till adoption (Adoptionslagen 22/2012 8 §) En person i samboförhållande eller registrerat förhållande har, till skillnad från äkta makar, möjlighet att adoptera ensam ifall partnern ger sitt tillstånd för adoption (Adoptionslagen 22/2012 13 §). I samband med att den könsneutrala äktenskapslagen trädde i kraft i Finland år 2017 och gjorde det möjligt för samkönade par att ingå äktenskap, blev det samtidigt möjligt för samkönade par att adoptera barn och i början av år 2020 beviljades det första samkönade paret adoption (Svenska Yles artikel).

I och med den nya adoptionslagen är öppen adoption numera ett alternativ. Öppen adoption innebär att adoptivbarnet har möjlighet att hålla kontakt med sina biologiska föräldrar. Juridiskt sett är öppen adoption lika bindande som en fast adoption. Öppen adoption har fått kritik för att kontakten med biologiska föräldrarna kan tänkas påverka barnets identitet, anknytningsmönster och självkänsla på ett negativt sätt samt försvåra adoptivföräldrarnas anknytning till barnet och

tvärtom. Å andra sidan kan öppen adoption minska de biologiska föräldrarnas rädsla och anpassning till adoptionsbeslutet. Öppen adoption möjliggör en öppen kommunikation mellan barnet och de biologiska föräldrarna och kan ge en ökad förståelse för varför de biologiska föräldrarna beslutat att adoptera bort barnet, vilket i sin tur kan leda till att barnet har enklare att anpassa sig till den nya livssituationen och adoptivfamiljen (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 56–60).

I internationell jämförelse sker det relativt få adoptioner i Finland. Mängden adoptioner har dessutom minskat kraftigt sedan början av 2000-talet (Sukula 2017). År 2005 adopterades totalt 515 barn av finska adoptivföräldrar, vilket är den största mängden adoptioner hittills i Finland. I jämförelse med detta gjordes år 2019 370 adoptioner (Statistikcentralen). Det minskade antalet adoptioner beror bland annat på att populära adoptionsländer numera har högre levnadsförhållanden och ett bättre inhemskt barnskydd än tidigare, men förändringen har också att göra med att tidigare populära adoptionsländer som exempelvis Kina har infört striktare adoptionskrav (Koskinen, Sarkkinen & Svala 2014, 8). I tabellen nedan presenteras inhemska och internationella adoptioner i Finland mellan åren 2015–2019 enligt adoptivbarnens ålder och födelseort.

Tabell 1. Adoptioner efter barnets ålder och födelseort 2015–2019:

Födelseort	Ålder	2015	2016	2017	2018	2019
Alla	Åldersklasser, totalt	407	355	396	404	370
	0 - 4	236	182	226	202	204
	5 - 9	47	47	42	34	32
	10 - 19	44	37	46	61	50
	20 - 39	61	68	66	81	59
	40 -	19	21	16	26	25
Finland	Åldersklasser, totalt	284	282	292	309	291
	0 - 4	155	142	164	146	154
	5 - 9	21	23	20	22	21
	10 - 19	32	31	29	42	38
	20 - 39	58	65	63	73	53
	40 -	18	21	16	26	25
Utlandet	Åldersklasser, totalt	123	73	104	95	79
	0 - 4	81	40	62	56	50
	5 - 9	26	24	22	12	11
	10 - 19	12	6	17	19	12
	20 - 39	3	3	3	8	6
	40 -	1	-	-	-	-

Källa: Befolknings- och rättsstatistik. Statistikcentralen

För närvarande finns det åtta olika länder som samarbetar med de finska adoptionstjänstorganen och som möjliggör adoption från landet i fråga. Dessa länder är Bulgarien, Sydafrika, Indien, Kina, Colombia, Taiwan, Thailand och Filippinerna (Interpedia.fi samt Pelastakaalapset.fi). Kriterierna för adoption varierar från land till land och exempelvis kravet på de sökandes ålder samt hur länge de sökande varit gifta varierar en del. I vissa länder krävs att de sökande tillhör en kristen församling. I andra fall är bevis på infertilitet ett krav för att få adoptera från landet i

fråga. Oftast förutsätts dessutom att de sökande är i god fysisk och psykisk hälsa och exempelvis vissa kroniska sjukdomar eller betydande övervikt kan vara ett hinder för adoption.

Under senare år har det förts diskussioner om de etiska aspekterna kring internationell adoption som fenomen och bland annat frågor om adopterade personers rätt till en relation till sin biologiska familj samt biologiska mammors rättigheter har varit aktuella ämnen. Det har framförts kritik mot att adopterade barns biologiska mödrars röst inte blir hörd i tillräckligt stor utsträckning och att deras ställning inte är tillräckligt skyddad vid internationella adoptioner (Högbacka 2017).

Lindblad (2012) konstaterar att den främsta etiska frågan i förhållande till internationell adoption är huruvida det alls kan anses berättigat att adoptera ett barn till ett främmande land, långt ifrån sitt biologiska ursprung och den kulturella miljö de fötts till. I Sverige har en del vuxna, internationellt adopterade kritiserat det att de blivit adopterade till Sverige, långt ifrån sin biologiska familj och sitt biologiska ursprung (Timonen 2013).

3.2 Adoptionsprocessen

Adoptionsprocessen i Finland är en lång process med flera olika skeden. Det första skedet är adoptionsrådgivningen som är obligatorisk för personer som har för avsikt att adoptera, med vissa undantag för personer som adopterar inom familjen. Till adoptionsrådgivningens uppgifter hör enligt Adoptionslagen (22/2012 24 §) bland annat att ge adoptionssökande information om syftet med, förutsättningarna för och rättsverkningarna av adoption, ge de sökanden information om den socialservice och de ekonomiska stödåtgärder som står dem och barnet till buds samt hjälpa adoptionssökande att fatta ett noga övervägt beslut i saken. Syftet är även att hjälpa sökandena att bedöma sina färdigheter som adoptivföräldrar, hjälpa dem att förbereda sig för uppgiften som adoptivföräldrar samt utreda och bedöma förutsättningarna för adoption. Adoptionsrådgivning erbjuds av Rädda Barnen r.f. och de kommunala socialmyndigheterna (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015).

Adoptionsrådgivningens längd varierar från fall till fall men i medeltal varar rådgivningen i omkring ett år. Efter genomförd adoptionsrådgivning görs en skriftlig hemutredning där det redogörs för de sökandes levnadsförhållanden och där socialarbetaren tar ställning till om denne rekommenderar adoptionssökandena som adoptivföräldrar. Hemutredningen skickas vidare till adoptionstjänstorganet som sökanden själva väljer och registrerar sig hos som adoptionssökande senast efter adoptionsrådgivningens genomförande. Adoptionstjänstorganen

i Finland är Interpedia och Rädda barnen r.f. Sökanden får välja vilket adoptionstjänstorgan som helst oberoende av var adoptionsrådgivningen genomförts. Till adoptionstjänstorganens uppgifter hör att uppehålla kontakter till utlandet och sköta kontakten till adoptivbarnens ursprungsländer (Sinkkonen, Tervonen-Arnkil 2015, 44).

Hemutredningen skickas vidare från adoptionstjänstorganet till adoptionsnämnden tillsammans med ansökan om adoptionstillstånd. Adoptionsnämnden fungerar som en särskild sakkunnig-, tillstånds- och tillsynsmyndighet i adoptionsärenden och är det organ som antingen beviljar eller nekar adoptionstillstånd. Då adoptionstillstånd beviljas är tillståndet i kraft i två år. I de fall där väntetiden överskrider två år kan adoptionssökanden ansöka om förlängning av adoptionstillståndet (Interpedia.fi).

Vid internationell adoption bör de blivande adoptivföräldrarna i samarbete med adoptionstjänstorganet välja det land de vill adoptera ifrån senast då adoptionstillståndet beviljats. Efter val av kontaktland sänds ansökan till adoptionskontakten i landet i fråga. Efter adoptionsrådgivningen, beviljat adoptionstillstånd och inlämning av ansökan till adoptionskontakten i det land man valt att adoptera ifrån börjar en väntetid som är högst individuell men vanligtvis varar i ett par år. Under väntetiden har de blivande adoptivföräldrarna eller -föräldern möjlighet att delta i informationstillfällen vid adoptionstjänstorganen där de sökandena får aktuell information om kontaktländerna och möjligheten att diskutera frågor kring adoptionsprocessen. Under väntetiden kan adoptionssökandena även delta i olika träffar evenemang som ordnas för adoptionssökanden (Interpedia.fi).

Då man pratar om väntetiden under adoptionsprocessen menar man vanligtvis den tid mellan beviljat adoptionstillstånd och beskedet om ett barn. Adoptionsprocessen innehåller emellertid även väntan av annan karaktär. Eftersom det under vissa perioder finns kö till adoptionsrådgivningen, är en del av dem som önskar påbörja adoptionsrådgivningen tvungna att vänta på att få påbörja den. I vissa fall kan köerna till adoptionsrådgivningen vara kring ett halvt år långa. Också tiden under adoptionsrådgivningen kan ses som en typ av väntan. I denna avhandling ligger fokus främst vid den väntan som börjar efter beviljat adoptionstillstånd.

Då adoptionssökandena blir meddelade om ett barn som utsetts för dem får sökandena information om barnet hälsotillstånd, bakgrund och övriga uppgifter. Vid internationella adoptioner reser adoptivföräldrarna till barnets hemland en tid efter att barnbeskedet kommit. Till en del länder bör adoptionsresan göras inom kort efter att barnbeskedet kommit medan

adoptionsresan till andra länder kan göras flera månader efter barnbeskedet. Resan till barnets hemland varar oftast mellan ett par veckor och några månader. Beroende på lagstiftningen i kontaktlandet fastställs adoptionen antingen i en lokal domstol i barnets hemland eller i domstol i Finland efter familjens hemkomst. Efter att familjen återvänt från barnets hemland fortsätter adoptionsrådgivningen med uppföljning. Syftet med uppföljningen är att socialarbetaren från adoptionsrådgivningsstorganet erbjuder adoptivföräldrarna stöd och råd i den nya livssituationen samt ger information om familjens och barnets situation till barnets ursprungsland (Interpedia.fi).

Längden på adoptionsprocessen i sin helhet beror på flera olika faktorer så som sökandes önskemål och på barn som blir tillgängliga till adoption. Vid internationella adoptioner är situationen ofta den att myndigheterna i det land som adoptionssökanden önskar adoptera i ifråntar emot mångfaldigt fler adoptionsansökningar jämfört med barn som blir tillgängliga för adoption. Processen framskrider heller inte i den takt som adoptionsansökningarna kommer till behandling, utan för varje barn som adopteras bort väljer myndigheterna ut de adoptivföräldrar som bäst kan svara på barnets behov och anses vara det bästa alternativet för barnet i fråga, oberoende av när de sökandes adoptionsansökan anlät. Dessutom finns det faktorer som de sökande inte kan påverka som kan förlänga och försvåra adoptionsprocessen. Då adoptionsprocessen dröjer finns det en risk för att adoptionssökandes ålder kommer emot. Kriterierna för adoption i det land man önskar adoptera i från kan dessutom ändras mitt i adoptionsprocessen vilket drar ut på tiden och kan göra väntan på ett barn längre än de blivande adoptivföräldrarna hade väntat sig (Timonen 2013, 115). Ett exempel på detta är då Ryssland för ett par år sedan beslutade att inte längre låta finska medborgare adoptera barn från Ryssland efter att den könsneutrala äktenskapslagen trädde i kraft år 2017 (Yle Uutiset artikel).

I olika länder läggs olika tyngdpunkt vid faktorer som parförhållande, socioekonomiska status och adoptivföräldrarnas ålder. Faktorer och egenskaper som kan tänkas vara gynnsamma med tanke på blivande adoptivföräldraskap i ett land, behöver nödvändigtvis inte vara det i ett annat land (Timonen 2013, 118).

3.3 Tidigare forskning

För att hitta tidigare forskning om adoptioner och väntetiden i samband med adoptionsprocessen har jag gjort sökningar på svenska, finska och engelska i databaserna Google Scholar och Helka. Trots att det finns en hel del tidigare forskning om adoptioner överlag, är forskning där tyngdpunkten ligger vid själva väntetiden och hur föräldrarna upplever

och hanterar väntan, så som ovan redan nämdes, relativt knapphändig. De forskningar jag hittat om ämnet redogör jag för nedan. Jag redogör även för annan relevant forskning som inte specifikt handlar om väntetiden i samband med adoption utan om adoptioner med tyngdpunkten på andra aspekter. Genom detta hoppas jag att få kunskap om aspekter som kan vara relaterade till väntetiden och som kan vara värdefulla vid en kritisk granskning av mina egna resultat.

Lindblad (2004) menar att den tillgängliga adoptionsforskningen är svåröverskådlig med ibland motsägelsefulla resultat. Detta beror på ett par olika faktorer som enligt Lindblad är typiska för adoptionsforskning. Då det forskas om adoptioner är ofta de grupper som studeras ganska små och resultaten blir därför inte representativa för en större population. Vid rekrytering av deltagare till adoptionsstudier bör man ta i beaktande att de adoptivbarn eller adoptivföräldrar med stora utmaningar och problem i vardagen antagligen är mindre villiga att delta i studier om adoption jämfört med dem som saknar liknande utmaningar. Det här leder till ett bortfall som påverkar representativiteten negativt. Lindblad påpekar även att en hel del adoptionsstudier gjorts av personer som själva är adoptivföräldrar. Att forska i något som man själv har en nära personlig anknytning till kan leda till att forskarens egna erfarenheter, uppfattningar och eventuella förutfattade meningar speglas i forskningens utförande och forskningsresultaten. Det har framförts en del kritik mot att adoptivföräldrar som forskar om adoptioner idylliserar adoptioner och åsidosätter de negativa aspekterna av adoption.

En stor del av den tidigare adoptionsforskningen fokuserar på adoptivföräldrarna och deras upplevelser av adoptionen som process och de förändringar adoptionen medfört. Exempelvis har Levy-Shiff, Goldsmidt & Har-Even (1991) forskat i adoptionsprocessen ur de blivande adoptivföräldrarnas synvinkel och konstaterar att adoptivföräldrar ofta har mer positiva upplevelser av väntetiden jämfört med personer som väntar biologiska barn. Adoptivföräldrar hade dessutom mer positiva upplevelser av föräldraskapet efter själva adoptionen. Forskningsresultaten kan åtminstone delvis förklaras med att adoptivföräldrar i allmänhet är mer förberedda på föräldraskapet än biologiska föräldrar.

Harriet McCarthy (2005) i sin tur menar att orsaken till insjuknandet i depression efter adoption ofta är sammankopplat med den långa väntetiden i samband med adoption samt att förväntningarna inte alltid motsvarar verkligheten. Adoptivföräldrarna som deltog i studien upplevde också att de fått för lite information om insjuknandet av depression efter adoption trots att det är relativt vanligt bland nyblivna adoptivföräldrar.

Sandelowski, Harris & Holditch-Davis (1991) har granskat upplevelserna av väntan på adoptivbarn och de utmaningar väntan fört med sig bland 37 ofrivilligt barnlösa par. De argumenterar för att väntan på ett adoptivbarn präglas av en tillfällig oregelbundenhet i det sociala livet, en omarkerad övergångsperiod till föräldraskapet som varar i obestämd tid samt en särskild typ av social konstruktion där fantasin och föreställningar om framtiden spelar en betydande roll. Paren som väntade på adoptivbarn uppehöll hoppet genom att strukturera väntan genom att skapa tidslinjer och försöka räkna ut slutet av väntan. De adoptionssökanden vars väntetid var kort lyckades uppehålla känslan av att göra framsteg och gå mot målet att bilda familj, medan de vars väntetid var längre kände att tiden stod still och att de förflyttade sig bort ifrån sitt mål och sina förhoppningar. De blivande adoptivföräldrarna upplevde avsaknaden av tidsmarkörer som markerar början, slutet och varaktigheten av väntetiden som utmanande. Till skillnad från personer som väntar biologiska barn, upplever de som väntar på adoptivbarn exempelvis inte kroppsliga förändringar som tyder på barnets ankomst, utan de lever i en slags obestämd väntan.

En stor mängd tidigare forskning har granskat adoptioner ur adoptivbarnens synvinkel och vilken betydelse adoptioner har för barnens psykiska välmående och psykosociala hälsa och utveckling. Hjern, Lindblad & Vinnerljung (2002) har undersökt kring 11 000 personer födda på 1970-talet som adopterats internationellt av svenska adoptivföräldrar. Forskningsresultaten tyder på att internationellt adopterade personer har en mångfaldigt större risk än svenskfödda att begå självmord, missbruka alkohol eller droger, begå brott samt lida av psykisk ohälsa.

Enligt Pesonen et. al. (2008) mår de flesta adoptivbarn bra. Emellertid har många adoptivbarn innan adoptionen varit med om traumatiska händelser vars följder kan påverka barnet även i vuxen ålder. Tidigare adoptionsålder och placering i fosterfamilj innan adoptionen är skyddande faktorer då det kommer till adoptivbarnens hälsa och utveckling. Uppväxtmiljön i adoptivfamiljen spelar en betydande roll för adoptivbarnens utveckling och psykiska välmående om än adoptivbarn kan lida av psykiska åkommor även i en stabil och trygg hemmamiljö.

I Finland har det under de senaste åren getts ut tre doktorsavhandlingar om adoptioner. Pia Eriksson (2016) har i sin doktorsavhandling granskat blivande adoptivföräldrars upplevelser av den adoptionservice som erbjudits de blivande adoptivföräldrarna innan adoptionen och kommit fram till att kring 82 % av adoptivföräldrarna är nöjda med den service de fått under adoptionsprocessen. Vidare konstaterar Eriksson att adoptionsprocessen ofta för med sig en hel

del stressfyllda känslor, vilket bland annat beror på en överhängande osäkerhet och en rädsla för att få avslag i adoptionsansökan.

Heidi Ruohio (2016) har skrivit sin doktorsavhandling om internationellt adopterade vuxna finländares erfarenheter och upplevelser om att tillhöra en familj och ett folk. Ruohio tar fasta på de adopterades vardag med utgångspunkt i forskningsfrågor om hur internationellt adopterades tillhörighet och uppfattningen av jaget utformas i sociala miljöer, hur internationellt adopterade hanterar den knappa informationen om sitt biologiska ursprung samt hur de adopterade reflekterar kring det biologiska ursprungets synlighet i den betydelse det ges. Ruohios intresse ligger även vid adopterades upplevelser kring att höra till ett sammanhang. Genom intervjuer med 24 internationellt adopterade, vuxna personer som adopterats till Finland i åldern 0–5 år, kunde Ruohio konstatera att adopterade i allmänhet är intresserade av sitt ursprung och sin biologiska släkt men i många fall finns det inte mycket tillgänglig information om de adopterades ursprung. Hur de adopterade hanterade den knappa informationen varierade stort. Medan en del inte hade förhoppningar eller någon önskan om att få reda på mera om sitt ursprung, var många av den åsikten att de gärna hade vetat mera om sin bakgrund och aktivt tog reda på.

Seija Sukula (2009) har i sin doktorsavhandling tagit fasta på kvinnors upplevelser av resan till moderskap genom adoption. I studien granskar Sukula adoptivmödrars upplevelser av moderskap i förhållande till rådande samhällsnormer samt belyser hur moderskapsidentiteten byggs upp under adoptionsrådgivningen och adoptionsprocessen i övrigt. Intresset ligger även i hur väntan på adoptivbarnet upplevs och vilken betydelse olika skeden under väntetiden ges. Som teoretisk utgångspunkt har Sukula använt sig av kritisk familjeforskning och forskningsmaterialet består av 14 intervjuer med ensamstående adoptivmödrar som valt att bilda familj på egen hand genom adoption. Därtill har Sukula analyserat sju kvinnors berättelser om samma tema i skrivet format. Sukula konstaterar att de kvinnor som deltog i studien haft varierande orsaker till att påbörja en adoptionsprocess. De viktigaste motiven var en stark vilja att grunda familj och skaffa barn. Många av deltagarna i studien hade inte hittat en partner att bilda familj med eller alternativt fanns det ingen vilja att ingå ett parförhållande eller hitta en partner att bilda familj med, samtidigt som den nuvarande livssituationen lämpade sig väl för bildandet av familj. Sukula menar att den vanligtvis långa väntetiden i många fall bidrar till känslor av osäkerhet kring adoptionsprocessen och huruvida adoptionen över huvud taget kommer att lyckas. En del kvinnor var även oroliga för hur de kommer att klara av adoptivföräldraskapet. För en del kvinnor medförde väntetiden vemodiga känslor

sammankopplade med insikten över att måsta ge upp tanken om biologiska barn, åtminstone tills vidare. Samtidigt gav den långa väntetiden adoptivmödrarna möjlighet att arbeta med sig själv och därtill var väntetiden ofta sammankopplad med känslor av hoppfullhet.

En hel del magisteravhandlingar om adoptioner ur flera olika perspektiv har gjorts under de senaste åren i Finland. Iris Herlin (2017) har i sin magisteravhandling undersökt hur man inom adoptivfamiljer pratar om kultur och bakgrund. Herlin konstaterar att adoptivbarnens och adoptivföräldrarnas bakgrund och kultur, som ofta skiljer sig ifrån varandra, skapar spänningar av olika slag. Adoptivfamiljerna blir utsatta för rasism i vardagen och press och förväntningar utifrån för med sig utmaningar som familjerna har olika sätt att hantera.

Meri Lehtovaara (2014) har i sin magisteravhandling skrivit om adopterade barn som är klienter inom barnskyddet och med hjälp av fyra gruppintervjuer med socialarbetare inom barnskyddet tagit fasta på vilka orsakerna till behovet av barnskyddsklienter har varit. Resultaten tyder på att behovet av klienter inom barnskyddet beror på faktorer som har att göra med svårigheter med interaktionen familjemedlemmar emellan, beteendeproblem och psykiska svårigheter hos adoptivbarnet, adoptivföräldrarnas missbruksproblematik och/ eller psykiska problem samt adoptivföräldrarnas utmattning.

4 Avhandlingens teoretiska referensram

Som teoretisk referensram använder jag mig av Aaron Antonovskys teorier om salutogenes och känsla av sammanhang (KASAM). Salutogenes och KASAM handlar om hur människor klarar av att bemöta oundvikliga svårigheter och motgångar i livet och vad som främjar hälsa och välbefinnande. Nedan beskriver jag teorierna närmare.

4.1 Salutogenes

Aaron Antonovsky, som var professor i medicinsk sociologi, myntade begreppet salutogenes i slutet av 1970-talet för att förklara varför en del personer klarar av att hantera problem och svårigheter av olika slag bättre än andra. Salutogenes kan användas för att undersöka vilka strategier och metoder individer har för att klara av att hantera svåra händelser och faser i livet och vad som främjar människors hälsa och välmående (Antonovsky 1979, 1991).

Antonovskys tankar om salutogenes växte fram då han utförde en enkätundersökning av en grupp israeliska kvinnors upplevelser av klimakteriet. Frågorna handlade om hur deltagandena i undersökningen upplevde sin psykiska och fysiska hälsa. En av frågorna handlade om huruvida kvinnorna varit i koncentrationsläger. Antonovsky kunde konstatera att 29 % av dem som överlevt koncentrationslägren upplevde sin psykiska hälsa som ganska god (jämfört med 51 % av kvinnorna i kontrollgruppen). Antonovsky valde att inte fokusera på varför 71 % av de som överlevt koncentrationslägren upplevde sin hälsa som mindre god, utan han var intresserad av vad som gjorde att 29 % av de som överlevt koncentrationsläger trots allt var i relativt god psykisk hälsa. Utifrån resultaten från hälsoundersökningen utvecklades det salutogena modellen som först publicerades i boken *Health, stress and coping* som utkom år 1979.

Enligt Antonovsky (1979) finns det ett dominerande patogent paradigm som ämnar förklara varför sjukdom och psykisk ohälsa uppstår. Med hjälp av ett salutogent perspektiv kan man däremot undersöka vilka faktorer som påverkar att många trots allt klarar av att hantera och ta sig igenom svårigheter och motgångar. Individer har olika sätt att bemöta motgångar och utmaningar och samma händelse upplevs och hanteras på olika sätt av olika människor. Hur olika människor hanterar problem och motgångar är beroende av flera olika faktorer. Antonovsky var intresserad av vilka faktorer och problemhanteringsstrategier som främjar hälsa och vilka skyddsfaktorer som har en betydelse för ens hälsa och välbefinnande.

Antonovskys teorier kan kopplas ihop med ett systemteoretiskt tänkande. Enligt Antonovsky formas människan av sitt sammanhang och sin omgivning och därför bör man granska människan i dess sammanhang istället för att stirra blint på diagnoser och sjukdomar.

Antonovsky (1991) menade även att kriser och motgångar i livet i sig inte alltid är något negativt utan i vissa fall kan motgångar hjälpa människor att växa och utvecklas och underlätta hanteringen av svåra situationer senare i livet.

4.2 Känsla av sammanhang (KASAM)

Känsla av sammanhang (KASAM) är ett begrepp inom salutogenes-teorin. Enligt Antonovsky (1991) är individens hälsa och välbefinnande beroende av dennes känsla av sammanhang. En hög känsla av sammanhang innebär att en person har en förmåga och resurser att klara av påfrestningar och utmaningar i livet.

Enligt Antonovsky (1991) utsätts människan ständigt för olika *stressorer* som kan få människan ur balans. Med stressorer avser Antonovsky bland annat sjukdom, förlust av närstående och andra svåra livshändelser. Dessa stressorer leder till spänningstillstånd som måste hanteras. Avgörande för människans välbefinnande är hur man förhåller sig till dessa stressorer och hurdana metoder och strategier man har för att hantera dem. Antonovsky använder begreppet generella motståndsresurser (GMR) för att beskriva sådana faktorer som ger individen kraft och styrka att bekämpa stressorer och spänningstillstånd. Generella motståndsresurser kan vara exempelvis socialt stöd, pengar, eller jagstyrka. Olika typer av generella motståndsresurser underlättar hanteringen av stressorerna och gör dem mer begripliga, vilket leder till känsla av sammanhang.

KASAM är uppbyggt av tre olika delar, vilka är: *begriplighet*, *hanterbarhet* och *meningsfullhet*. Begriplighet handlar om i vilken utsträckning man upplever inre och yttre stimuli som begripliga och logiska i stället för kaotiska. En individ med hög känsla av begriplighet lyckas göra händelser och motgångar i livet förståeliga och vardagen förutsägbar. Hanterbarhet i sin tur syftar på till vilken utsträckning individen litar på att kunna hantera sitt problem eller sina motgångar på ett konstruktivt sätt och har de resurser som krävs för att lyckas med detta. Den tredje delen av KASAM består av meningsfullhet och innebär i korta drag att människan har en känsla av att det finns en mening i att ta i tu med problem och kämpa för att bli frisk och må bra. Meningsfullhet innebär också att människan är autonom i den bemärkelsen att denne har möjlighet att bestämma över sitt eget liv (ibid).

Enligt Antonovsky (1991) är alla tre delarna av KASAM av stor betydelse för människans välmående och hälsa men Antonovsky anser att den allra viktigaste delen är meningsfullhet. Då en person ser mening i sin tillvaro och har hopp, även i väldigt svåra livssituationer, kan människan enligt Antonovsky anpassa sig till det mesta. Meningsfullhet ligger dessutom som grund för hanterbarhet och begriplighet. De som ser sitt liv och sin tillvaro som meningsfull har även lättare att uppleva svårigheter och motgångar som meningsfulla och skapa en förståelse av dem.

Antonovsky (1979, 1991) menade att ingen någonsin är helt frisk eller helt sjuk utan vi rör oss på ett spektrum mellan hälsa och ohälsa och var på speketrumet vi befinner oss är högst beroende av vår KASAM. Ens uppväxt och tidiga barndom har en stor betydelse för utvecklingen av ens KASAM och hur man hanterar motgångar i vuxen ålder, men det är också möjligt att utveckla och öka på sin KASAM senare i livet.

Antonovsky har utvecklat ett frågeformulär bestående av 29 frågor för att mäta individers känsla av sammanhang. Frågorna handlar om begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. Ju högre poäng testet ger desto högre är ens KASAM och desto bättre klarar personen av motgångar och oväntade händelser i livet. Antonovsky har även utvecklat ett test som mäter KASAM inom familjen. Enligt Antonovsky & Sourani (1988, 79–80) kan KASAM mätas för att ta reda på hur man inom familjen klarar av stressfaktorer och hur man inom familjen hanterar svåra händelser som exempelvis en familjemedlems insjuknande.

Jag är själv intresserad av hurdana och strategier adoptivföräldrar har för att bemästra väntetiden, vilka faktorer som underlättar väntetiden och gör den enklare. Adoption och väntetiden under adoptionsprocessen kan inte likställas med den typen av motgång eller svårighet som Antonovsky undersökt och kopplat ihop med KASAM och salutogenes även om jag anser att Antonovskys teori går att tillämpa även i denna studie. Adoptionsprocessen och särskilt den ofta långa väntetiden är en unik process som kan vara utmanande med tanke på känslor av ovisshet, osäkerhet och rädsla som många adoptivföräldrar upplever under adoptionsprocessen enligt tidigare forskning (se Eriksson (2016) samt Sukula (2009)). Hur adoptivföräldrarna hanterar dessa möjliga orosmoment och vad som underlättar väntetiden är något jag tar fasta på i denna studie.

I samband med intervjuerna med adoptivföräldrar tar jag fasta på hur adoptivföräldrarnas erfarenheter och tankar kring väntetiden i samband med adoptionen kan kopplas ihop med Antonovskys teorier om salutogenes och KASAM. Jag använder teorin för att studera hurdana

stressorer adoptivföräldrarna tampats med under väntetiden och å andra sidan hurdana generella motståndsresurser (GRM) föräldrarna anser att har underlättat väntetiden.

Adoptionsprocessen kan ofta kännas lång och påfrestande och jag hoppas att jag genom att intervjua adoptivföräldrar om deras erfarenheter kan ta reda på hurdana strategier som har varit till nytta under processen och vad som eventuellt inte har visat sig fungera.

5 Metod och material

I detta kapitel redogör jag för de metoder och det material som användas i avhandlingen. Först redogör jag för urvalet av intervjupersonerna och sedan går jag vidare till att redogöra för de insamlings- och analysmetoder som används. Slutligen går jag in på etiska aspekterna som är relevanta för forskningen.

5.1 Urval och deltagare

För att få reda på adoptivföräldrars upplevelser och erfarenheter av väntetiden i samband med adoptionsprocessen samt de strategier adoptivföräldrarna använt sig av för att bemästra väntetiden har jag intervjuat åtta adoptivföräldrar. De intervjuade adoptivföräldrarna har adopterat antingen internationellt eller nationellt. Jag har valt att utesluta adoptivföräldrar som adopterat inom familjen eftersom den långa väntetiden oftast inte gäller i dessa fall. Alla informanter har adopterat under de senaste fem åren. Denna avgränsning är relevant eftersom adoptionen och väntetiden i dessa fall är i relativt färskt minne.

För att få tag på informanter som var villiga att delta i intervju var jag i kontakt med Adoptivfamiljer r.f. och skickade dem information om avhandlingen samt ett informationsbrev. Adoptivfamiljer r.f. är en förening som finns till för personer som är adopterade, som har adopterat eller som har för avsikt att adoptera. Föreningen erbjuder information och stöd åt adoptivfamiljer i form av bland annat referensgruppsverksamhet, läger, informationstillfällen, utbildningar och föreläsningar. Föreningen ordnar träffar runt om i landet för adoptivföräldrar och adoptivbarn och för personer som är mitt i en adoptionsprocess. Adoptivfamiljer r.f. arbetar för att förbättra adoptivfamiljers ställning i samhället. För närvarande har föreningen omkring 3 000 vuxna medlemmar.

Adoptivfamiljer r.f. vidarebefordrade mitt informationsbrev till sina medlemmar via deras Facebook-sida. Totalt tio personer anmälde sitt intresse för deltagande i intervju. Eftersom jag hade som utgångspunkt att göra 7–8 intervjuer, hade jag inte möjlighet att intervju alla som var intresserade att delta utan valde ut de första åtta adoptivföräldrarna som anmälde sitt intresse för intervju, inklusive ett föräldrapar som intervjuades tillsammans. Att så pass många adoptivföräldrar var villiga att delta i intervju om väntetiden tyder på att ämnet engagerar och intresserar många adoptivföräldrar och att flera vill komma till tals om sina erfarenheter och upplevelser kring väntetiden under adoptionsprocessen.

I sin helhet gjordes alltså sju intervjuer. Jag kommunicerade med informanterna via e-post och vi kom överens om när och hur intervjuerna äger rum och informanterna fick möjlighet att ställa frågor om intervjuerna, studiens syfte och andra frågor gällande forskningen och dess genomförande. Adoptivföräldrarna som intervjuats är män och kvinnor bosatta i både huvudstadsregionen och i andra delar av landet. Två av de intervjuade har adopterat inom Finland och de övriga adoptionerna har varit internationella adoptioner där barnens adopterats från Colombia, Filippinerna och Thailand. På grund av den tidigare nämnda avgränsningen gällande tidpunkten för när adoptionen ägt rum, har respektive adoptivföräldrar adopterat under de senaste fem åren. Ett par av informanterna har adopterat relativt nyligen men för de flesta hade adoptionen ägt rum redan för några år sedan. Åldern på barnen vid adoptionstidpunkten har varit allt mellan två månader och fyra år. Endast en av de informanterna hade vid intervjutillfället fler än ett barn. Ett par av de intervjuade hade dock planer på att påbörja en ny adoptionsprocess inom en snar framtid. Alla informanter har adopterat tillsammans med sin make eller maka.

Längden för adoptionsprocessen i sin helhet, räknat från adoptionsrådgivningens början till beskedet om ett barn varade ungefär mellan 2,5 och 8,5 år. En del av de intervjuade adoptivföräldrarna hade även väntat i olika lång tid på att få påbörja adoptionsrådgivningen. Själva väntetiden, efter avslutad adoptionsrådgivning och godkänt adoptionstillstånd, varade i omkring mellan 1,5 och 7,5 år. De flesta informanters väntetid var något där emellan.

Adoptivföräldrarna hade olika orsaker till påbörjandet av adoptionsprocessen. En del hade ofrivillig barnlöshet i bakgrunden och hade genomgått fertilitetsbehandlingar för att kunna få biologiska barn, utan att det lyckats. Andra hade alltid haft adoption som första alternativ som vägen till föräldrar och aldrig övervägt att skaffa biologiska barn. Det fanns även dem som sade att deras förstahandsalternativ var att adoptera barn, men ifall adoptionen av orsak eller annan inte hade kunnat genomföras hade de försökt skaffa biologiska barn.

Det visade sig att hela tre personer som deltog i intervjuerna var yrkesutbildade personer inom det sociala området. Huruvida detta är en slump eller ifall personer med yrkesmässig koppling till det sociala området kan tänkas vara mer villiga än andra att delta i en studie i socialt arbete är svårt att avgöra.

5.2 En kvalitativ forskningsansats: semistrukturerade intervjuer

Enligt Ahrne & Svensson (2015, 12-13) lämpar sig kvalitativ forskning till att studera sådana fenomen som är svåra att uppfatta direkt, som exempelvis tankar, känslor och upplevelser. Något som är utmärkande för kvalitativ forskning är att forskaren kommer i direkt kontakt med föremålet för forskningen, vilket kan vara både en fördel och en nackdel. En stor fördel med kvalitativ forskning är dess flexibilitet. Inom kvalitativ forskning har forskaren har möjlighet att anpassa forskningsdesignen utgående från det material forskaren samlar in.

Intervjuerna genomfördes som semistrukturerade intervjuer med vissa givna och inledande frågor som respondenterna fick svara på. Enligt Hirsjärvi & Hurme (2009, 47) är kännetecknande för semistrukturerade intervjuer att en del av intervjuens innehåll är på förhand bestämd och andra delar inte. Semistrukturerade intervjuer ger de intervjuade möjlighet att utveckla sina tankar och idéer och utförligt prata om de ämnen som intervjuaren tar upp (Denscombe 2016).

Jag använde mig av en intervjuguide med frågor om adoptionen och väntetiden som informanterna fick svara på och informanterna fick även fritt ta upp sådant som de själva ansåg vara relevant och värt att nämna. Under intervjuerna kunde jag ställa informanterna följdfrågor och förtydligande frågor för att få fram information och svar som känns relevanta i stunden. I informationsbrevet skrev jag att intervjuerna kan genomföras på antingen finska eller svenska. Alla informanter var finskspråkiga och således genomfördes alla sju intervjuer på finska. Intervjuerna bandades in i sin helhet för att sedan transkriberas och analyseras.

Intervjuerna skedde på en plats som informanterna valt ut eller via videosamtal. Att intervjuar adoptivföräldrar via videosamtal möjliggjorde intervjuandet av adoptivföräldrar som inte bor i Nyland. I och med den pågående coronapandemin fanns det dessutom informanter som ville genomföra intervjun via videosamtal i stället för att mötas på plats, även om det med tanke på bostadsort och avstånd hade varit möjligt. Slutligen genomfördes fyra intervjuer via videosamtal och tre intervjuer ägde rum ansikte mot ansikte. De intervjuer som gjorts med hjälp av videosamtal har inte filmats, utan endast ljudupptagning med mobiltelefon har spelats in. De intervjuer som ägde rum ansikte mot ansikte skedde på en plats som de informanterna fått välja ut. En intervju ägde rum på ett bibliotek, en på informantens arbetsplats och en intervju skedde hemma hos informanterna enligt deras önskemål.

För att få en mjuk start på intervjuerna började jag med att låta informanterna berätta lite om sig själva, sin familj och sin nuvarande livssituation. Detta gav en bra överblick över de intervjuades vardagliga liv och underlättade skapandet av en helhetsbild och en förståelse för

den kontext som informanterna befann sig i. Efter de inledande frågorna ställde jag informanterna frågor om själva adoptionsprocessen och väntetiden. Jag ställde frågorna i den ordningen de fanns i intervjuguiden och informerade informanterna om att de när som helst under intervjun får ställa frågor, kommentera eller ta upp sådant de anser vara relevant med tanke på forskningen. Svensson och Ahrne (2015, 46–48) påpekar att det vid intervjutillfället är viktigt att inte ställa ledande frågor som kan få de intervjuade att svara på ett visst sätt. För att få så pålitliga och oberoende svar som möjligt har jag varit noggrann med att ställa informanterna öppna frågor.

Fördelarna med intervju som materialinsamlingsmetod är enligt Tuomi & Sarajärvi (2018, 73) dess flexibilitet. Att samla in forskningsmaterial med hjälp av intervju möjliggör att intervjuaren kan ställa följdfrågor och preciserande frågor, rätta till missförstånd och föra en dialog med respondenterna på ett sätt som exempelvis enkätintervjuer inte ger utrymme för. Vid intervjuer kan intervjuaren dessutom välja i vilken ordning frågorna ställs och vid behov ändra om på ordningsföljden på frågorna.

Att använda sig av semistrukturerade intervjuer som materialinsamlingsmetod, och kvalitativa forskningsmetoder över lag, för att ta reda på adoptivföräldrars erfarenheter av väntetiden i samband med adoptionsprocessen känns som ett lämpligt alternativ av ett par olika anledningar. För det första är väntetiden under adoptionsprocessen ett ämne som är relativt lite undersökt tidigare och det finns det knappt med tidigare forskning om ämnet. Således är intervjuer ett lämpligt sätt att samla in material som annars inte finns till hands. Intervjumetoden möjliggör flexibilitet, en stor fördel då det vid behov blir enkelt att lämna bort frågor som visar sig vara irrelevanta för någon respondent, samt ställa följdfrågor som kan ge nödvändig tilläggsinformation. När det handlar om att ta reda på personers egna tankar, erfarenheter och upplevelser av ett visst ämne kommer dessa bäst fram med hjälp av direkt interaktion i form av exempelvis intervjuer.

De semistrukturerade intervjuerna blev mellan 35 minuter och 80 minuter långa, där den längsta intervjun var en intervju med två föräldrar. Intervjuerna transkriberades ordagrant och analyserades därefter med hjälp av materialbaserad innehållsanalys.

5.3 Materialbaserad innehållsanalys

Materialbaserad innehållsanalys lämpar sig väl för i princip all typ av kvalitativ forskning och används ofta i samband med analys av intervjuer eller andra typer av längre texter för att samla

in information om och beskriva ett visst fenomen. Tuomi & Sarajärvi (2018) menar att materialbaserad innehållsanalys inte handlar om att finna en generell sanning, utan den subjektiva upplevelsen i ett visst sammanhang.

Materialbaserad innehållsanalys görs i flera olika steg, där det första steget är förberedelse. Elo & Kyngäs (2007) menar att det under förberedelsestadiet gäller att bestämma sig för vad det är man vill analysera, var fokuset ska ligga och se till att avgränsa området så det varken blir för snävt eller för brett. Enligt Elo & Kyngäs (2007) är den svåraste delen i kvalitativ innehållsanalys oftast att komma i gång med själva analysen och i början kan materialet verka sakna en tydlig röd tråd. Därför är det viktigt att flera gånger läsa igenom det insamlade materialet och skapa sig en omfattande helhetsbild över materialet samt förstå dess innehåll innan man börjar med själva analysen.

Efter förberedelserna börjar själva analysprocessen med att reducera innehållet i intervjuerna på basen av forskningsfrågorna och stegvis gå igenom intervjuerna för att hitta olikheter, likheter och återkommande teman i materialet som kan kategoriseras till nya helheter (Tuomi & Sarajärvi, 2018). En lyckad innehållsanalys kräver att forskaren kan simplificera datan och bilda kategorier som reflekterar forskningsfrågan på ett tillförlitligt sätt. För att validiteten i analysen och resultatet ska bli så hög som möjligt, är det viktigt att noggrant demonstrera sambandet mellan innehållet i analysen och själva resultatet.

Då man analyserar innehållet i intervjuer kan det vara lätt hänt att det kommer upp intressant information som man gärna hade haft med i analysen men som egentligen inte tangerar ämnet man har som avsikt att analysera. Med tanke på detta är det avgörande att kunna hålla sig till forskningsfrågan och bara ta med sådan information som faktiskt är relevant för forskningen (Elo & Kyngäs, 2007).

Kvalitativ innehållsanalys har fått kritik för att det är svårt att mäta trovärdigheten i resultatet och i själva analysen (Elo et al. 2014). För att resultatet ska bli så pålitligt och trovärdigt som möjligt bör man ha en tydlig beskrivning av relevant bakgrundsinformation, som exempelvis intervjudeltagarna och hur urvalsprocessen gått till (Elo & Kyngäs 2007). Vid genomgång och analys av materialet är det avgörande att närma sig materialet objektivt och inte låta färdiga antaganden om ämnet påverka analysen.

Bauer & Gaskell (2000) poängterar att en möjlig fallgrop med kvalitativ innehållsanalys är att det finns en risk för att den logiska ordningen i det ursprungliga materialet går förlorad då man placerar innehållet i olika kategorier. Bauer & Gaskell menar att att *vad* som sagts inte alltid är

lika viktigt som *när* och i vilket sammanhang något sagts. Med tanke på detta har jag sett till att beskriva i vilket sammanhang informanterna har tagit upp olika ämnen.

En kvalitativ innehållsanalys lämpar sig väl för studien eftersom jag är intresserad av adoptivföräldrars erfarenheter och upplevelser av väntetiden samt hurdana strategier adoptivföräldrarna använt sig av för att bemästra väntan. Kvalitativ innehållsanalys möjliggör en djupare genomgång av adoptivföräldrarnas upplevelser ur flera olika perspektiv.

Jag började analysprocessen med att transkribera intervjuerna ordagrant. Det transkriberade materialet blev totalt 69 sidor långt (Times new roman, fontstorlek 11, radavstånd 1,0). Efter transkriberingen valde jag att printa ut materialet för att lättare kunna bläddra igenom intervjuerna, stäcka under och skiva kommentarer på det utprintade materialet. Efter detta läste jag igenom intervjuerna ett par gånger för att skapa en helhetsbild över innehållet i dem. Sedan sträckte jag under allt sådant som verkade relevant med tanke på forskningsfrågorna och delade in innehållet i olika teman och kategorier. Jag använde färgpennor för att urskilja olika teman och sådant som hörde ihop med ett visst tema fick en och samma färg. Slutligen slog jag ihop sådant som föll under en och samma kategori och bildade en helhet. Exempelvis underkategorierna osäkerhet om framtiden och förväntansfullhet hamnade under en och samma kategori som handlade om adoptivföräldrarnas känslor under väntetiden medan stöd från närstående och kontakten med andra adoptivföräldrar bildade en annan kategori. De slutliga huvudkategorierna består av *adoptivföräldrarnas känslor under väntetiden*, *väntetidens inverkan på vardagslivet*, *omgivningens förhållningssätt* samt *strategier för att bemästra väntetiden*. Under analysens gång plockade jag ut lämpliga citat för att konkretisera innehållet i det som informanterna beskrivit. Då jag citerat informanterna har jag varit noggrann med översättningen från finska till svenska så att betydelsen och sakinnehållet förblir den samma.

I intervjuerna framkom en hel del intressant information om exempelvis adoptionsrådgivningen, resan till barnet hemland eller den första tiden efter att barnets adoption. Eftersom dessa saker inte hade någon direkt koppling till forskningsfrågorna valde jag att inte analysera dem närmare utan fokuserade på sådant innehåll i intervjuerna som var relevant med tanke på den valda tematiken och forskningsfrågorna.

Analysen i avhandlingen kan beskrivas som teoristyrd eller abduktiv innehållsanalys. En teoristyrd innehållsanalys grundar sig på materialet men låter teorin påverka och forskaren växlar ständigt mellan teori och empiri. Under analysens gång har jag tagit salutogenes-teorin och KASAM i beaktande och i materialet letat efter sådant som kan kopplas ihop med dessa

teorier men också letat efter innehåll som inte kan tänkas ha en koppling till teorierna i fråga men som ändå är av betydelse med tanke på forskningsfrågorna.

5.4 Etiska principer

Under hela forskningsprocessen tas forskningsetiska principer och riktlinjer i beaktande. Enligt forskningsetiska delegationens (2019) etiska principer för humanforskning och etikprövning inom humanvetenskaperna i Finland är informerat samtycke en viktig praxis i situationer där den undersökta och forskaren står i växelverkan i form av till exempel intervjuer. Jag har alltså sett till att ge informanterna tillräckligt med information om studiens syfte, mål och användningsområde innan intervjuerna ägde rum. De informanter vars intervju skedde på plats, fyllde i en samtyckesblankett innan påbörjandet av intervjuerna. I de fall där intervjuerna gjordes på distans, begärde jag ett muntligt samtycke efter att ljudinspelningen satts i gång.

En annan viktig aspekt att ta i beaktande är forskningsdeltagarnas anonymitet. Jag har varit noggrann med att garantera forskningsdeltagarnas anonymitet så att inga enskilda personer går att känna igen i materialet. Jag har inte skrivit ut några namn eller andra tydliga kännetecken som kunde härledas till någon särskild person.

Enligt forskningsetiska delegationens anvisningar (2019) har den som deltar i en forskning rätt att avbryta sitt deltagande i forskningen eller annullera sitt samtycke till forskningen när som helst utan negativa påföljder. Informanterna som deltagit i studien har innan påbörjandet av intervjuerna informerats om deras rätt till avbrytande av forskningen samt annullering av samtycke till forskningen. Informanterna har också informerats om att de inte behöver svara på frågor som exempelvis känns obekväma eller som de av annan anledning inte vill svara på. Intervjumaterialet har sparats bakom en lösenordsskyddad mapp som endast jag har haft tillgång till. I enlighet med principen om dataskydd har informanterna fått information om att intervjumaterialet endast kommer att användas i studiens ändamål och jag ansvarar om studien. Efter att avhandlingen blivit godkänd kommer intervjumaterialet att förstöras och informanterna ges möjlighet att ta del av den klara avhandlingen. Eftersom alla informanter varit finskspråkiga och samtliga intervjuer har skett på finska har jag informerat informanterna om att själva avhandlingen kommer att skrivas på svenska.

Då det kommer till forskarens roll i forskningens utförande, menar Lindblad (2004) att det kan vara både en fördel och en nackdel att själv stå utanför det ämne man forskar om. Ifall man själv har en nära personlig anknytning till forskningsämnet kan det leda till att forskarens egna

erfarenheter, uppfattningar och eventuella förutfattade meningar speglas i forskningens utförande och forskningsresultaten. Å andra sidan kan personlig erfarenhet kring det man forskar om vara till en fördel, eftersom forskaren då bättre kan sätta sig in i de intervjuades situation och deras erfarenheter. Självt har jag, som också kan ses som utomstående i förhållande till mitt forskningsämne om adoption, varit noga med att läsa på om ämnet just för att kunna förstå fenomenet och ställa informanterna rätta typer av frågor.

6 Adoptivföräldrars upplevelser och erfarenheter av väntetiden

I detta kapitel redogör jag för föräldrarnas erfarenheter och upplevelser av väntetiden ur olika perspektiv enligt vad adoptivföräldrarna tagit upp i intervjuerna. Jag börjar med att beskriva adoptivföräldrarnas upplevelser av de känslor som väntetiden hämtat med sig för att sedan fortsätta med ett kapitel om hur väntetiden påverkat vardagslivet. I därpå följande kapitel beskriver jag hur omgivningen förhållit sig till väntetiden och slutligen går jag in på de strategier adoptivföräldrarna använt sig av för att bemästra väntetiden under adoptionsprocessen.

6.1 En tid av blandade känslor

Adoptivföräldrarnas upplevelser och erfarenheter av väntetiden under adoptionsprocessen varierar stort och varje väntan är unik och ser olika ut. Medan en del föräldrar upplevde väntetiden som påfrestande och tung, hade andra adoptivföräldrar främst positiva minnen och upplevelser av väntetiden. Väntetidens längd var heller inte alltid i relation till upplevelsen av den. En av de intervjuade, vars adoptionsprocess i sin helhet varat i närmare ett decennium sade att väntan inte kändes särskilt tung medan andra informanter, vars väntan varit mycket kortare, upplevde att tiden varit svår och kämpig. En del adoptivföräldrar upplevde att väntetiden var kortare än de hade väntat sig och andras väntetid var i sin tur mycket längre än vad de hade förberett sig på. Många adoptivföräldrar sade att de fortfarande tydligt kunde minnas hurdana känslor de hade haft under väntetiden, även om adoptionen skett för flera år sedan. Andra sade att många minnen suddats ut med åren men att de ändå hade klara minnesbilder av de starkaste och mest framträdande känslorna under väntetiden.

Nästan alla intervjuade tog upp vikten av att relationen med den ansvariga socialarbetaren vid adoptionstjänstorganet fungerade väl och adoptivföräldrarnas känsla av att bli hörda och sedda spelade en stor betydelse. I en del fall hade den ansvariga socialarbetaren vid adoptionstjänstorganet bytts ut en eller flera gånger under adoptionsprocessen vilket bidrog till att de blivande adoptivföräldrarna ibland upplevde att de var tvungna att börja om från början med att bygga upp en relation med den nya socialarbetaren och intyga den nya socialarbetaren om att de lämpar sig som adoptivföräldrar.

Flera av de intervjuade uppgav sig ha haft blandade känslor under väntetiden. Å ena sidan fanns hopp om att äntligen bli förälder medan det samtidigt i bakgrunden fanns en viss oro och rädsla

gällande exempelvis risken för att de blivande adoptivföräldrarna insjuknade eller att det kunde hända dem något annat som gjorde att adoptionen inte hade gått att genomföra. Väntetiden gav utrymme för att förbereda sig för framtiden som förälder samt möjlighet att reflektera över sina egna styrkor och brister. Stundvis fanns det bland de intervjuade en oro över att de inte skulle klara av föräldrskapet när barnet väl anländer till dem.

”Det fanns ljusglimtar och det att man vågade hoppas och tro men så fanns det förstås rädslor. Att hurdant kommer barnet att vara. Är barnet friskt och kommer vi att klara av att ta hand om barnet? Jag var mentalt förberedd på liksom det att är det ens möjligt att det kommer på något sätt friska barn från de här anstalterna. Det var många tankar.”

Ovetskap visade sig vara något som så gott som alla informanter hade upplevt under väntetiden. Det som bidrog till känslor av ovetskap var bland annat att adoptivföräldrarna sällan fick någon information om hur långt gången adoptionsprocessen var och hur länge de ännu kunde tänkas vara tvungna att vänta på barnbeskedet. Ovetskapen handlade om konkreta saker som huruvida alla papper kommit fram till landet barnet adopteras ifrån vid internationella adoptioner men också om hurdant det blivande barnet kommer att vara och hur familjelivet kommer att utforma sig.

Antonovsky (1991) menar att avgörande för individens känsla av hanterbarhet är i vilken utsträckning man upplever sig ha resurser för att underlätta bemötandet av stressorer. Hög känsla av hanterbarhet innebär att människan känner sig ha kontroll över situationen och kan påverka den egna situationen. Flera adoptivföräldrar sade sig uppleva ovisshet, ovetskap och avsaknad av kontroll. Adoptivföräldrarna hade olika strategier för att hantera dessa känslor. I kapitel 6.4 går jag närmare in på dessa strategier.

Flera av de adoptivföräldrar som upplevt ofrivillig barnlöshet och genomgått fertilitetsbehandlingar, som ofta varat i flera år, upplevde att adoptionsprocessen gav dem hopp om att äntligen bli förälder. En adoptivförälder uttryckte sig så här om känslorna under väntetiden:

”Tiden under fertilitetsbehandlingarna var väldigt jobbig och allt som kunde gå fel gick fel. Så för första gången kände jag att nu är vi i en process som till och med kan lyckas. På något sätt fanns det hopp där från första början, så där att nå nu!”

En annan adoptivförälder som upplevt ofrivillig barnlöshet sade att detta var något som överskuggade hela adoptionsprocessen och väntetiden. Vetskapen om att inte kunna skaffa biologiska barn kändes svår och fanns hela tiden i bakgrunden vilket gjorde att föräldern i fråga var i psykiskt dåligt skick under väntetiden och upplevde väntetiden som så pass påfrestande och ångestfylld, och under vissa perioder närmast oöverkomlig, att hon inte kunde tänka sig gå igenom processen på nytt. Väntetiden och adoptionsprocessen gav ändå hopp om att kunna bilda familj och det fanns en viss lättnad i att möjligheten att bli förälder inte längre var beroende av kvinnans kropp. Samma adoptivmoder sade att det kändes konstigt att man under adoptionsprocessen talade om att adoptivföräldrarna bör ha ”hanterat klart” det att man inte kan skaffa biologiska barn innan man påbörjar en adoptionsprocess. Adoptivmodern upplevde att ofrivillig barnlöshet inte är något man kan sopa undan mattan eftersom man ständigt blir påmind om den ofrivilliga barnlösheten.

Andra intervjuade upplevde, så som ovan redan nämndes, inte väntetiden som särskilt påfrestande eller utmanande. En av de intervjuade, vars väntetid var mycket lång, uttryckte sig såhär:

”Jag upplever inte att det var en svår period på något sätt. Det hade ju varit hemskt synd om man hade använt [X] år av sitt liv till att vänta på något. Du kan aldrig veta vad morgondagen hämtar med sig.”

Citatet ovan kan kopplas ihop med Antonovskys (1991) tankar om meningsfullhet. Meningsfullhet innebär bland annat att individen känner att livet har en stark känslomässig innebörd och ser en mening i livet trots motgångar. Utmaningar och motgångar ses inte som bördor utan som något värt att engagera sig i.

En annan informant sade att hon överlag inte upplevde väntan som särskilt utmanande men i vissa stunder infann sig känslor av avundsjuka då adoptivföräldrar som påbörjat

adoptionsprocessen senare än den intervjuade fick besked om ett barn tidigare än henne. En annan av de intervjuade sade att hon kände sig avundsjuk på sina vänner då de fick sitt andra eller tredje barn medan hon själv fortfarande väntade på att bli förälder.

Många sade att det kändes påfrestande att de själva inte kunde påverka processens gång eller väntetidens längd, utan någon annan hade makten att besluta om när adoptivföräldrarna kommer att bli föräldrar och huruvida personerna i fråga över huvud taget har vad som krävs för att bli adoptivföräldrar. Efter att adoptivföräldrarna har fått ett godkännande för adoption kan de inte påverka hur länge väntan kommer att ta, utan de är tvungna att leva i en viss ovetskap. Trots att många adoptivföräldrar upplevde just ovetskapen och avsaknaden av kontroll som frustrerande, var avsaknaden av kontroll i vissa fall en skyddande faktor på så vis att det kändes lönlöst att oroa sig över något som man ändå inte kan påverka eller kontrollera. En förälder uttryckte sig som så att processen ändå inte framskrider fortare hur mycket man än bekymrar sig och tänkte att det därför är lönlöst att ständigt oroa sig över framtiden och processens gång.

Under väntetiden skedde ibland oväntade händelser som påverkade adoptionsprocessen och som kunde kännas frustrerande. En av informanterna berättade att hon och hennes partner fick besked om ett barn efter ett par års väntan. De blivande adoptivföräldrarna var ivriga och glada över barnbeskedet. När adoptivföräldrarna tog hjälp av en läkare för att undersöka barnets hälsotillstånd, visade det sig att barnet hade allvarliga hälsoproblem fastän föräldrarna blivit informerade om att barnet är helt friskt. Föräldrarna fattade därefter beslutet att avsluta nämnda adoptionsprocess. Denna händelse tog hårt på den intervjuade som berättade hur hon hade ett starkt behov av att få prata ut om händelsen, men inte fick sådant stöd hon hade önskat sig. Adoptivföräldern hade önskat att få prata med en psykolog eller en terapeut under adoptionsprocessen och väntetiden men vågade inte söka hjälp i rädsla för att det hade försvårat adoptionsprocessen eller i värsta fall möjligheten att bli adoptivförälder över huvud taget. Inom KASAM betonas vikten av tillgång till resurser för att bemöta stressorer samt yttre och inre stimuli (Antonovsky 1979, 1991). I fallet ovan var intervjupersonen medveten av de resurser och det stöd hon hade varit i behov av men på grund av yttre omständigheter och rädsla för att adoptionsprocessen försvåras hade inte personen i fråga tillgång till de resurser hon själv ansåg sig ha behövt. Eriksson (2016) som intervjuat adoptivföräldrar om den adoptionsservice de fått under adoptionsprocessen beskriver hur även de adoptivföräldrar hon intervjuat inte vågade ge kritik eller negativ feedback på adoptionsservicen innan barnet hade anlät och adoptionen var

bekräftad på grund av rädsla för att relationen med den ansvariga socialarbetaren hade lidit och adoptionsprocessen därmed försvårats.

6.2 Väntetidens inverkan på vardagslivet

Väntetiden under adoptionsprocessen påverkade många adoptivföräldrars vardagliga liv på olika plan. Flera sade att de fortsatte sitt liv som vanligt med jobb, vänner, hobbyer med mera. Vissa konkreta aspekter i vardagen försvårades emellertid och en del föräldrar sade exempelvis att de inte vågade ta sig an nya projekt på jobbet ifall beskedet om ett barn hade kommit mitt under projektet och det därför hade blivit lidande. Att boka in resor var också något som noga övervägdes på grund av vetskapen om att barnbeskedet i princip kan komma när som helst och resan kanske ändå inte blir av eller infaller under en dålig tidpunkt.

Ett par av de intervjuade flyttade till en annan kommun mitt under adoptionsprocessen vilket i vissa fall innebar att väntetiden förlängdes, bland annat eftersom det krävdes en ny hemutredning. En del adoptivföräldrar hade övervägt en flytt under väntetiden men beslutat sig för att inte flytta eftersom de tänkte att en flytt krånglar till processen, just eftersom det då hade krävts en ny hemutredning. En person sade att hon och hennes partner flyttade till en större lägenhet redan då de anmälde sig till adoptionsrådgivningen och berättar så här om sitt val:

”Vid det skedet då vi anmälde oss till rådgivningen så gjorde vi egentligen redan det beslutet att vi bytte till en större lägenhet. Att fram till dess bodde vi en tvåa så på något sätt det att liksom, så där att även om det blir hur det blir så faller det åtminstone inte på vårt boende. Att vi har liksom åtminstone det där tredje rummet.”

En del av de intervjuade tyckte att det var svårt att bygga upp sitt liv och planera inför framtiden under väntan på barnbeskedet. För andra fortsatte livet som vanligt under väntan på barnet och adoptionen påverkade inte vardagen i någon större utsträckning. Sådär beskriver en adoptivförälder livet under väntetiden:

”Vårt liv utan barn var ett fullt liv, det var ganska enkelt. Jag tänkte det som så att barnet kommer om det kommer och vi förberedde oss på allvar också på det att det händer något sådant som gör att barnet eller barnbeskedet aldrig kommer.”

Med tanke på Antonovskys (1979, 1991) tankar om begriplighet och individers behov av att göra framtida händelser förutsägbara verkar intervjupersonerna ovan ha förberett sig på olika typer av scenarion just för att inte bli överrumplade ifall av att allt inte går som planerat under adoptionsprocessens gång.

En annan adoptivförälder sade att hen inte ville tänka för mycket på adoptionen och framtiden utan fortsatte livet som vanligt och fokuserade på andra saker.

”Vi har jobbat, träffat vänner och levt ett helt normalt liv. Att man inte liksom far för mycket in i adoptionsvärlden. För ingen skulle ju orka fundera på en graviditet i till exempel fyra år. Det gäller att sätta saker i relation.”

En del föräldrar hade köpt kläder, barnvagn, säng och andra nödvändiga saker för barnet under väntetiden. Eftersom de blivande adoptivföräldrarna sällan visste exakt hur gammalt barnet kommer att vara eller vilket kön barnet kommer att ha, väntade en del med införskaffandet av kläder och andra tillbehör tills barnbeskedet kommit. Några adoptivföräldrar sade att de försökte att inte tänka på adoptionen och barnet allt för mycket, men trots detta dök det ibland upp små saker som påminde dem om adoptionen och det framtida livet med ett barn. Det hände till exempel att adoptivföräldrarna drömde om det framtida barnet. Drömmarna var ofta mardrömslika där föräldrarna exempelvis glömt att mata barnet eller ”barnet” som anlände visade sig vara en tonåring. De intervjuade såg drömmarna som en slags förberedelse för det som komma skall.

6.3 Omgivningens förhållningssätt

Under väntetiden var adoptionen ett vanligt samtalsämne bland vänner, familj och bekanta och allt som oftast var närstående stöttande och intresserade av processens gång. Även om frågor

och funderingar gällande adoptionen gärna togs emot, kändes det stundvis tungt med frågor om hur adoptionsprocessen framskrider eftersom de blivande adoptivföräldrarna sällan hade något nytt att berätta och processen i stort sett stod still under en lång tid. I andra fall verkade personer i näromgivningen vara rädda för att ställa frågor om adoptionen:

”Människor kunde hemskt försiktigt fråga sådär att ”ursäkta nu att jag nu frågar, ursäkta så hemskt mycket att jag frågar.” Alltså jag var sådär att inte behöver man be om ursäkt. Jag vill för min del normalisera den här saken.”

Förutom de blivande adoptivföräldrarna var det många andra i familjernas närhet som väntade på barnets ankomst och var insatta i processens gång. Föräldrar, syskon, vänner och andra närstående var ett viktigt stöd under väntetiden och möjligheten att kunna prata ut med närstående gavs stor betydelse. Även om de flesta närstående var stöttande och positiva till adoptionen fanns det undantag. En av de intervjuade sade att adoption i vissa fall verkade vara ett aningen tabubelagt ämne bland äldre generationer och äldre människor kunde ibland ha svårt att förstå att förstahandsvalet till att bli förälder kunde vara via adoption.

En annan adoptivförälder sade att många i föräldrarnas bekantskapskrets själva inte hade barn eller planer på att skaffa barn och var överlag inte särskilt barnorienterade av sig. Trots detta visade de sitt fulla stöd inför adoptionen och var intresserade av den. Vänner och bekanta erbjöd sig att hjälpa till att sköta barnet och på annat sätt vara till hjälp vid behov. Då adoptionstjänstorganen ordnade utbildningsdagar för närstående var många adoptivföräldrar rörda över att deras föräldrar, svärföräldrar, syskon eller andra familjemedlemmar var intresserade av att delta. Vid diskussioner med vänner och andra närstående kom det ibland fram att andra också funderat på att påbörja en adoptionsprocess och då blev det naturligt att stödja varandra. Antonovsky (1991) nämner socialt stöd som en generell motståndsresurs (GMR) som kan ge kraft och motivation att bekämpa stressorer och svåra händelser. Bland adoptivföräldrarna verkade just det sociala stödet vara ett särskilt viktigt stöd under adoptionsprocessen och väntetiden.

Flera adoptivföräldrar deltog i referensgruppsverksamhet och fick den vägen möjligheten att lära känna andra blivande adoptivföräldrar. Många hade fortfarande flera år efter adoptionen kontakt med andra adoptivfamiljer de lärt känna under väntetiden genom referensgrupper eller

andra träffar som ordnats för blivande adoptivföräldrar under väntetiden. Olika Facebook-grupper som är till för adoptivföräldrar eller blivande adoptivföräldrar sågs också som ett viktigt stöd och många hade via dessa grupper fått konkreta tips och råd av andra adoptivföräldrar eller andra som väntade på adoptivbarn. För en del kändes det emellertid svårt att dela erfarenheter och upplevelser med andra adoptivföräldrar eftersom varje adoption är unik och hur man som individ upplever den varierar stort, vilket gjorde att det kunde kännas svårt att relatera till andra adoptivföräldrars situation och dela med sig av sina egna känslor och tankar. En del kände en frustration över att de själva upplevde väntetiden som utmanande medan det verkade som om de flesta andra som väntade på adoptivbarn inte hade liknande upplevelser.

Alla de adoptivföräldrar jag intervjuat hade adopterat tillsammans med sin partner. Att dela både positiva och negativa känslor och upplevelser med sin partner visade sig vara av mycket stor vikt. Även om makarna många gånger hade olika förhållningssätt till väntetiden och adoptionen, delade de samma upplevelse och kände att de förstod varandra på ett sätt som andra, utomstående personer, nödvändigtvis inte gjorde.

Något som flera adoptivföräldrar lagt märke till var ett slags risk- och problemfokuserat närmandesätt angående adoption, både då det kommer till hur adoptioner framställs i media och samhällsdebatter men även i diskussioner med såväl närstående som professionella. I många fall kändes detta konstigt eftersom adoptivföräldrarna själva såg adoptioner som något i grunden positivt. En av de intervjuade berättade att hon under väntetiden, och adoptionsprocessen över lag, fått frågor som ifall de blivande adoptivföräldrarna är förberedda på alla kommande utmaningar och på hur svårt det kommer att vara med ett adoptivbarn. En annan förälder sade sig ha stött på ett risk- och problemfokuserat närmandesätt under hela adoptionsprocessen trots att adoptivföräldern i fråga inte själv lagt märke till några större problem eller utmaningar bland adoptivfamiljer:

”En sak som stack ut där, som egentligen hela tiden stack ut under hela processen var sådant att man alltid utgår ifrån det negativa. Alltså alltid endast genom problem och sen å andra sidan när jag inte känner en enda adoptivfamilj som inte skulle ha allt hur bra som helst. Så det kändes lite konstigt.”

Ibland tycktes utomstående personer ha en grundtanke om att alla adoptivbarn har beteendestörningar, hälsoproblem och andra utmaningar. Det hände också att adoptivföräldrarna själva hamnade i ett problem- och riskfokuserat tankesätt och funderade mycket på vad som kan gå fel och vilka utmaningar de kan tänkas stöta på. Då det gäller själva väntetiden var flera adoptivföräldrar av den åsikten att media och populärkulturen målat upp en negativ bild av väntetiden där det främst fokuseras på hur lång och tung den är, trots att det för många personer som väntar på att bli adoptivföräldrar inte är fallet. Många adoptivföräldrar hade önskat ett mer positivt närmandesätt angående förhållningssätten kring adoption. Att förflytta fokus från ett patogent och problemfokuserat perspektiv till ett salutogent perspektiv där fokuset ligger vid vad som befrämjar hälsa och välmående är en av grundprincipen i Antonovskys (1979, 1991) teori och varför kunde inte samma förhållningssätt gälla frågor om adoption?

En adoptivförälder berättade hur lättad hen blev under en diskussion med en internationellt adopterad person som nu var i vuxen ålder. Personen i fråga berättade om sitt liv med familj, barn, jobb och allt där emellan och hur personen lever ett helt normalt liv och mår bra trots att hen är adopterad. Att vara i kontakt med andra adopterade och adoptivfamiljer gav en bekräftelse om att allt kommer att gå bra och att vardagslivet som adoptivfamilj är som hos vilken familj som helst.

En av de intervjuade berättade att hon ibland kände en frustration gällande att adoption så ofta kopplas ihop med ofrivillig barnlöshet:

”När man pratar om ofrivillig barnlöshet kopplas det automatiskt ihop med adoption. Jag tycker det är två skilda saker. Eller dom borde vara två skilda saker. Såklart det ena kan vara kopplat ihop med det andra men jag skulle själv vilja bryta den hegemonin på något sätt. Att det inte alltid sku vara det att liksom, nå att det är en ersättning för ett biologiskt barn, såhär grovt sagt. Eftersom det för ganska få egentligen är det. Att nog måste det ju finnas dom där egna värderingarna i bakgrunden och en beredskap för adoptionen. Det är kanske en sån sak som alltid stör mig vid diskussioner om adoption.”

6.4 Strategier för att bemästra väntetiden

För att bemästra väntetiden hade adoptivföräldrarna använt sig av olika strategier och tillvägagångssätt. En del av adoptivföräldrarna hade medvetet valt ut sådana strategier som de tänkte att kunde underlätta väntan medan andra inte haft några medvetna strategier men, åtminstone delvis, omedvetet handlat på ett sätt som underlättat väntetiden och hanteringen av den. En stor del av dessa strategier kan kopplas ihop med Antonovskys tankar om begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet.

Med begriplighet menas att individen lyckas göra händelser förståeliga och vardagen förutsägbar. Begriplighet hjälper till att förstå varför situationen är som den är och att man lyckas förutse vad som kommer att hända. Strategier som adoptivföräldrarna använt sig av för att bemästra väntetiden och som kan kopplas ihop med begriplighet var bland annat att konkret förbereda sig på barnets ankomst under väntetiden. En adoptivförälder sade att hon under väntan började sticka ett täcke till det blivande barnet och på så sätt konkretiserades barnets ankomst, även om föräldern inte kunde vara helt säker på hur lång väntan ännu kommer att vara. Andra metoder som användes för att bemästra väntetiden var att förhålla sig till den på så vis att man var beredd på att väntan kommer att vara lång och förbereda sig på det i stället för att förvänta sig att barnet kommer inom en snar framtid. En del adoptivföräldrar läste böcker och artiklar om bland annat olika utvecklingsfaser hos barn för att förbereda sig för det kommande. Några adoptivföräldrar sade att de försökt rationalisera den långa väntan och tänka att det finns en orsak till den. Att intala sig att barnet kommer ifall det är menat att ske underlättade hanteringen av situationen. Att prata med andra adoptivföräldrar som gått igenom samma process och som blivit adoptivföräldrar bidrog till hoppfullhet om att det även för egen del är fullt möjligt och kommer att lyckas.

En del adoptivföräldrar hade använt sig av mycket konkreta metoder för att underlätta väntan och för att göra den begriplig. En adoptivförälder hade exempelvis skrivit dikter. Adoptivföräldern i fråga hade börjat med dikter som handlade om ofrivillig barnlöshet och då adoptionsprocessen framskred började dikterna allt mer handla om väntan på ett barn. Samma adoptivförälder använde sig av räknesätt som hjälpte till att konkretisera framtiden:

”Jag hade vissa räknesätt som jag alltid tänkte på. Sådär att nu är det jul och nästa år när det är jul följande gång så har vi kanske barn redan om ett år. Att

dedär, jag försökte hitta sådana där positiva räknesätt där slutresultatet i princip blir den att tiden sist och slutligen går ganska fort och barnet kommer.”

Hanterbarhet, som är en av delarna inom KASAM, innebär att individen har de resurser och verktyg som krävs för att klara av olika typer av utmaningar och motgångar i livet och lyckas hantera dem på ett konstruktivt sätt. Hanterbarhet innebär även att individen har en känsla av att ha kontroll över sin situation och möjligheten att kunna påverka den. Som framkommit i tidigare kapitel, upplevde många av de intervjuade adoptivföräldrarna en maktlöshet kring att inte ha kontroll över adoptionsprocessen och dess längd. Även om de blivande adoptivföräldrarna sällan kunde påverka adoptionsprocessens gång framkom det i adoptivföräldrarnas berättelser att de i vissa fall hade försökt påverka adoptionsprocessen i hopp om att öka chanserna för att adoptionen förverkligas inom en snar framtid. Exempel på detta är då en adoptivförälder skickade ett e-postmeddelande till socialarbetaren vid adoptionstjänstorganet för att berätta hur de blivande adoptivföräldrarna på olika sätt förberett sig för barnets ankomst:

”Där vid slutskedet hände en sådan sak att jag var på arbetsplatsens utvecklingsdag och då frågade min dåvarande chef att ”har du ringt och frågat hur det går med processen?” och det här var en lite svår situation eftersom jag tänkte att man ändå inte får nån mellaninformation så det har ingen betydelse om man ringer eller int, int händer de ändå något. [...]Så jag svarade något att ”nå joo inte kan man påverka på det sättet”. Men sen blev jag och fundera att nå hej kanske man ändå kan påverka och så skickade jag e-post till vår socialarbetare där jag skrev att vi har en spjalsäng färdig och så berättade jag allt möjligt om hur vi redan förberett oss och att vi ivrigt väntar på barnet. Nå sen var nästa placeringspalaver typ tre dagar efteråt och där placerades barnet hos oss.”

En annan adoptivförälder hade skickat ett fotoalbum till socialarbetaren där hon presenterade familjen, släktingar, hobbyer och hemmet med hjälp av fotografier. Senare hade hon fått respons om att fotoalbumet hade varit till hjälp för skapandet av en helhetsbild över de blivande adoptivföräldrarna och deras liv.

Många sade att de redan helt i början av adoptionsprocessen berättade för vänner, familj och bekanta om adoptionen och allt som oftast upplevde de att närstående var stöttande och glada för adoptivföräldrarnas skull. Men även om det var viktigt med att öppet kunna diskutera med närstående om väntetiden och adoptionsprocessen över lag, var det stöd som informanterna fick av andra adoptivföräldrar som befann sig i samma situation som en själv ibland av ännu större betydelse.

”När det inte är samma sak att prata med din syster eller bror för de förstår inte då de inte vet hur det är. Att om man skaffar sig adoptionsbekanta genast från början så är det trevligare att dela med sig av ångesten eller annat som kommer emot.”

Meningsfullhet är en av tre beståndsdelarna i KASAM och avgörande för hur personer hanterar utmaningar och svårigheter i livet. Antonovsky (1991) beskriver meningsfullhet som individens förmåga att se en mening i sin tillvaro, uppehålla hoppet och kämpa för att klara av motgångar av olika slag. I intervjuerna med adoptivföräldrarna framkom det ett par saker som adoptivföräldrarna upplevt ha underlättat bemätrandet av väntetiden och som kan kopplas ihop med meningsfullhet. Ett positivt och optimistiskt tankesätt var något som i många fall underlättade den långa väntan. En adoptivförälder sade att hon helt enkelt hade bestämt sig för att vara optimistisk och hålla hoppet uppe, oavsett vad:

”Det var någon som sade till mig att det lönar sig att tänka att väntan är ännu tar fem år så blir man liksom åtminstone inte besviken i något skede. Nå men dedär, sen så läste jag ändå nånstans att det lönar sig att förhålla sig positivt till den här processen för väntan kommer att vara lika lång oberoende av hur man förhållit sig till den.”

Intressant nog, hade vissa adoptivföräldrar anammat en strategi som kan tänkas vara den exakta motsatsen till ett optimistisk och positivt förhållningssätt. En del adoptivföräldrar sade nämligen att något som underlättade väntetiden var att tänka på att inte ta något för givet, att allt ännu kan gå fel och att det finns den möjligheten att de aldrig kommer att bli

adoptivföräldrar. Ett pessimistiskt tankesätt verkade skydda adoptivföräldrarna från att bli besvikna i slutändan och de tänkte att ifall de är förberedda på det värsta, kommer deras värld inte att gå under ifall allt inte går som planerat och adoptionen av någon orsak inte blir av. Att känna en viss ödmjukhet inför hela processen och framtiden kom tydligt fram i många fall och även tanken på att inte ta barnet för givet gjorde att pressen och oron under väntetiden inte tog upp en alltför stor del av vardagen.

Att våga lita på att systemet fungerar och att de professionella inom adoptionstjänstorganet gör ett bra arbete och tar rätt beslut var en sak som många sade hade hjälpt dem under väntetiden. Det var viktigt att ständigt uppehålla tanken om att barnet nog till slut anländer, även om det ännu kommer att ta tid.

Även om de flesta adoptivföräldrar i olika utsträckning använt sig av strategier av olika slag för att underlätta väntan, fanns det undantag. En del adoptivföräldrar hade helt enkelt inga strategier de tillämpat under väntetiden. En förälder sade att det enda som gällde var att helt enkelt att uthärda situationen.

Även om alla adoptivföräldrar inte hade använt sig av konkreta strategier under väntetiden, hade de flesta tankar om vad som kunde ha underlättat väntan. Att aktivt bli hänvisad till referensgrupper och olika träffar med andra personer i samma situation var något som flera gånger togs upp. Flera hade deltagit i olika grupper och verksamheter men ansåg att det till stor del var fast i adoptivföräldrarna själva att söka sig till dessa grupper. Även de som inte hade deltagit i referensgrupper eller möten med andra blivande adoptivföräldrar sade att de i efterhand tänkte att det hade kunnat varit ett bra stöd.

Eftersom osäkerheten och ovetskapen gällande adoptionsprocessen ofta kändes svår, var detta något som många hade önskat en ändring på. En förälder hade ett konkret förbättringsförslag som hon tänkte hade kunnat lindra känslan av ovetskap och som kunde ge de adoptionssökanden en bekräftelse på att allt är som det ska. Adoptivföräldern tog upp att det hade underlättat situationen om man hade fått en elektronisk bekräftelse om att sakerna framskrider:

”Där vid något skede störde jag mig på att det inte kom någon bekräftelse. Det hade gett en viss säkerhet om att sakerna framskrider. Psykologiskt sett hade det haft en jättestor betydelse. Men sen igen förstår jag också resurserna. Men kanske

digitaliseringen kunde vara till hjälp för att bygga såna där portaler, det skulle räcka med en bekräftelse att "ok, pappren har kommit fram" och så sku det vara bra med det."

En annan adoptivförälder sade att något som eventuellt hade underlättat väntan hade varit om man fått något löfte. Det upplevdes som frustrerande att inte få en bekräftelse om att ett barn med hundra procents säkerhet kommer vid något skede. Å andra sidan insåg föräldern i fråga att de professionella inom adoptionstjänstorganet inte kunde ge några konkreta löften. Fastän man fått adoptionstillstånd och väntar på ett adoptivbarn, finns det ändå inte full säkerhet i att de som väntar på ett barn faktiskt kommer att bli adoptivföräldrar, även om det allt som oftast är fallet.

7 Sammanfattning och diskussion

I detta kapitel sammanfattar jag de centrala forskningsresultaten samt utvärderar avhandlingsresultaten och avhandlingens genomförande.

7.1 Slutsatser

Variationen av upplevelser och erfarenheter av väntetiden under adoptionsprocessen har varit relativt stor bland de adoptivföräldrar som deltagit i studien. Väntetiden under adoptionsprocessen har ändå påverkat så gott som alla adoptivföräldrars vardag på många sätt, om än i olika grad. Adoptivföräldrarna hade upplevt både positiva och negativa känslor under väntetiden.

Faktorer som adoptivföräldrarna upplevde som utmanande och som i studiens sammanhang kan ses som olika typer av stressorer var bland annat osäkerhet, ovetskap och avsaknad av kontroll. Även oro och ovisshet kring framtiden var framträdande känslor som ofta infann sig hos adoptivföräldrarna. Adoptivföräldrarna var oroande för att det kunde inträffa något som gjorde att adoptionen inte kunde genomföras, exempelvis adoptivföräldrarnas insjuknande. De adoptivföräldrar som deltagit i Sukulas (2016, 87–88) studie har upplevt likande rädslor och orosmoment gällande adoptionens förverkligande. Stundvis fanns även en oro kring hur de blivande adoptivföräldrarna klarar av vardagen med barnet då barnet väl anländer. Många adoptivföräldrar kände en frustration kring att inte få information om processens framskridande och över att inte ha kontroll över situationen. Adoptivföräldrarna hade önskat få någon typ av mellaninformation eller en bekräftelse om att allting är på sin plats.

Väntetidens längd bland informanterna varierade mellan omkring 1,5 till 7,5 år men längden på väntetiden verkade inte vara i relation till upplevelsen av den. Personer som hade en kort väntetid hade i vissa fall stött på flera motgångar under väntan vilket kan ha bidragit till upplevelsen av väntan som utmanande och påfrestande.

För en del adoptivföräldrar var således själva väntan på barnet en utmaning, medan andra upplevde att särskilda negativa händelser under väntetiden var mer påfrestande än den långa väntan. Vidare hade en del föräldrar befunnit sig i en slags vänteperiod även innan väntan på adoptivbarnet. Ett par adoptivföräldrar hade väntat på att få påbörja adoptionsrådgivningen på grund av långa köer till rådgivningen. En del adoptivföräldrar hade försökt skaffa biologiska barn och genomgått fertilitetsbehandlingar utan resultat och därmed väntat och längtat efter ett

barn redan innan adoptionsprocessen. I vissa fall sågs väntetiden under adoptionsprocessen därmed som en förlängning av en längre väntan på barn.

Trots känslor av oro, ovetskap och frustration kände många adoptivföräldrar hopp och glädje om att bilda familj. Speciellt i de fall där adoptivföräldrarna kämpat med ofrivillig barnlöshet såg de nu ljus i tunneln och kände att de var ett steg närmare drömmen om barn och bildandet av familj. Även Eriksson (2016) har i sin doktorsavhandling tagit fasta på att blivande adoptivföräldrar i många fall upplever att just hopp är något som uppehåller ett positivt förhållningssätt under adoptionsprocessen även om allt inte går exakt som man planerat.

En del adoptivföräldrar upplevde inte väntetiden under adoptionsprocessen som särskilt svår eller påfrestande. De fortsatte leva sitt liv som förr och tänkte att barnbeskedet kommer om det är menat att ske. Att inte oro sig över något man ändå inte kan påverka var en central aspekt som dök upp flera gånger i intervjuerna.

Adoptivföräldrarnas vardag påverkades i olika utsträckningen av väntan på ett barn. Flera aspekter som hade att göra med livssituationen i sin helhet kunde påverkas. En del aspekter som hade att göra med boende och arbete försvårades och det var exempelvis inte självklart att ta sig an nya arbetsprojekt eller att flytta till en ny bostad under väntetiden. En del adoptivföräldrar upplevde adoptionen och det kommande barnet, speciellt i början av väntetiden, som något abstrakt som kunde vara svårt att greppa till en början. Sandelowski, Harris & Holditch-Davis (1991) menar att väntan på ett biologiskt barn och väntan på ett adoptivbarn skiljer sig bland annat i den bemärkelsen att de som väntar på adoptivbarn inte upplever kroppsliga förändringar eller andra konkreta tecken på barnets ankomst, vilket kan bidra till att barnets ankomst och framtiden med barnet inte markeras på ett konkret sätt, till skillnad från dem som väntar biologiska barn. För många började framtiden med barnet bli mera påtaglig och konkret i och med förberedelser i form av inköp av barnkläder, spjäsäng och olika tillbehör för barnet. En del av de intervjuade adoptivföräldrarna hade emellertid valt att vänta med förberedelserna till att barnbeskedet kommit för att vara på den säkra sidan av att adoptionen faktiskt blir av.

Något som visade sig vara av stor vikt och en avgörande resurs under adoptionsprocessen och särskilt under väntetiden var stödet av närstående och möjligheten att dela med sig av sina tankar och funderingar med vänner, familj och bekanta. De flesta adoptivföräldrar sade att deras närstående förhållit sig positivt till adoptionen och var förväntansfulla inför framtiden och det blivande barnet. Även om stödet av närstående visade sig vara av stor betydelse, var det stöd som adoptivföräldrarna fick av andra blivande adoptivföräldrar som befann sig i samma

situation, ibland ännu mer betydelsefullt. Det upplevdes befriande att prata med någon som visste vad de blivande adoptivföräldrarna gick igenom och att kunna dela både positiva och negativa tankar och upplevelser med andra som befann sig i samma situation. Antonovsky (1991) tar upp det sociala stödet som en resurs som kan lätta hanteringen av stressfyllda situationer och utmaningar. Många adoptivföräldrar deltog aktivt i referensgruppsverksamhet och var med i exempelvis olika Facebook-grupper för att få kontakt med andra blivande adoptivföräldrar.

De flesta adoptivföräldrar sade sig ha varit förberedda på väntetidens längd och flera föräldrar sade att de var överraskade över hur kort väntan hade varit. I och med medias rapportering om adoptionsprocessen och väntan på adoptivbarn, hade en del föräldrar lagt sig in på att väntetiden och adoptionsprocessen i sin helhet är längre och mer komplicerad än den slutligen visade sig vara. För vissa kom barnbeskedet plötsligt, utan att adoptivföräldrarna var förberedda på det då de hade tänkt sig att väntetiden kommer att vara längre. I många fall gällde det att hinna fixa i ordning mycket inför barnets ankomst innan resan till barnets hemland.

Hurdana strategier adoptivföräldrarna använt sig av under väntetiden, för att bemästra den, varierade från fall till fall. En del sade att de inte alls hade några strategier, andra hade aktivt anammat sig vissa strategier de tänkte sig ha nytta av och några sade att de inte medvetet hade några strategier till förfogande men, åtminstone delvis, omedvetet handlat på ett sätt som underlättade väntetiden.

Flera adoptivföräldrar uppgav att det som underlättat väntetiden var ett positivt och optimistiskt förhållningssätt. Att tänka att barnbeskedet nog kommer i sinom tid underlättade hanteringen av väntan på barnet. Att hålla modet uppe och lita på att barnet till slut anländer, ifall det är menat att ske, var också tankar som underlättade hanteringen av väntetiden. Ett par andra adoptivföräldrar hade dock tagit an sig den motsatta strategin och de tänkte att det inte lönar sig att ta något för givet, utan det gäller att vara förberedd på att allt inte går som planerat eller att det i värsta fall inte kommer att komma ett barnbesked över huvud taget. De adoptivföräldrar som hade ett mer ”pessimistiskt” tankesätt sade att det förhållningssättet skyddade dem från att bli alltför besvikna ifall adoptionen av orsak eller annan inte hade förverkligats. Ett par föräldrar sade att de försökte låta bli att tänka alltför mycket på den process de befann sig i och en förälder sade att hen inte såg någon idé i att oroa sig över framtiden och väntetidens längd eftersom tidpunkten för barnbeskedet ändå inte går att påverka. I de flesta fallen upplevde både de adoptivföräldrar som anammat sig ett positivt förhållningssätt och de som hade en mer

pessimistisk inställning till väntetiden och adoptionens framskridande, att det förhållningssätt de använt sig av underlättade hanteringen av väntan.

De flesta adoptivföräldrarna hade tankar på vad som hade kunnat underlätta väntetiden ytterligare. Förslag var bland annat att nyttja digitaliseringen genom att skicka adoptionssökandena en digital bekräftelse på att allt är på sin plats och att sakerna framskrider som planerat. Att få ett löfte om att barnbeskedet nog till slut kommer, även om det ännu kommer att ta tid, var också något som hade underlättat väntan. Aktiv hänvisning till referensgrupper och stödgrupper kunde enligt vissa adoptivföräldrar ha underlättat hanteringen av väntetiden.

7.2 Avslutande diskussion

Avhandlingens forskningsfrågor handlade om adoptivföräldrars upplevelser av väntetiden i samband med adoption samt hurdana strategier adoptivföräldrarna använt sig av för att bemästra väntetiden. I studien framkom att upplevelserna och erfarenheterna av väntan på att adoptivbarn präglats av osäkerhet, rädsla och avsaknad av kontroll men även hopp och förväntansfullhet om ett framtida barn. Adoptivföräldrarna har använt sig av varierande metoder för att underlätta väntetiden med allt från att uppehållandet av ett positivt förhållningssätt alternativt ett mera ”pessimistiskt” förhållningssätt till att dela sina erfarenheter med närstående eller andra adoptivföräldrar som befann sig i samma situation.

I relation till Antonovskys teori om KASAM illustrerar resultaten således att de intervjuade föräldrarna upplevt väntetiden och olika sätt att bemästra den på mycket olika sätt. Potentiellt sett har väntetiden under adoptionen utgjort en stressor för samtliga intervjuade, men de intervjuade har ställt sig mycket olika till den. För en del verkar en stark KASAM i sig ha fungerat som en motståndsresurs i sig genom att väntetiden tett sig som både meningsfull, hanterbar och begriplig. För andra har väntetiden lett till spänningstillstånd och en oro för både nutiden och framtiden som krävt en mobilisering av (andra) generella motståndsresurser som socialt stöd både av familj och vänner, men även av adoptionsföräldrar som genomgått en liknande adoptionsprocess.

Då det kommer till studiens tillförlitlighet finns det ett par saker att ta i beaktande. Tuomi & Sarajärvi (2018) resonerar kring att det inom kvalitativ forskning inte går att finna någon helt objektiv kunskap, eftersom forskarens uppfattning och tidigare kunskap om forskningsämnet och den betydelse forskaren ger forskningsämnet i fråga påverkar forskningen och

forskningsresultaten. Å andra sidan är inte meningen med kvalitativ forskning att finna en generell sanning, utan syftet är snarare att skapa en bredare förståelse för ett visst fenomen. I denna studie har jag närmare granskat åtta adoptivföräldrars erfarenheter och upplevelser av väntetiden under adoptionsprocessen. Resultaten är gällande för denna avgränsade grupp informanter resultaten och går inte direkt att generaliseras till en större population, vilket avsikten med forskningen ej heller varit.

Lindblad (2012) menar att då man forskar om familjer och deras erfarenheter om ett visst ämne, finns det en risk för att de familjer som upplevt utmaningar och problem avstår från att delta i exempelvis intervjuer, vilket kan påverka studiens resultat. En del av de adoptivföräldrar jag intervjuat sade att de öppet ville berätta om de utmaningar de stött på under adoptionsprocessen för att öka på kunskapen om ämnet och ge en mer realistisk bild över adoptionsprocessen och den tillhörande väntetiden. Andra sade att de ville bidra med positiva exempel på adoptionsprocessen och väntetiden eftersom medias rapportering och populärkulturens framställning av adoptionsprocessen, enligt dem, i allmänhet präglas av negativa exempel där fokus ligger vid utmaningar, svårigheter och motgångar under adoptionsprocessen. De allra flesta adoptivföräldrarna hade både positiva och negativa erfarenheter och upplevelser av väntetiden under adoptionsprocessen och var villiga att dela med sig av både med- och motgångar de stött på. Trots detta är det viktigt att reflektera kring vilka personer som valt att delta i undersökningen. Kan det vara så att de som har något särskilt att säga om väntetiden, antingen negativt, positivt eller både och har visat intresse till att delta i studien, till skillnad från personer vars adoptionsprocess och väntetid inte lyft upp särskilda känslor åt någondera hållen och de därför inte upplevt ett behov att få sin röst hörd?

Då det kommer till metodvalen upplever jag att semistrukturerade intervjuer som datainsamlingsmetod samt kvalitativ innehållsanalys som analysmetod har fungerat väl. Tuomi & Sarajärvi (2018) lyfter upp flexibiliteten som en fördel vid semistrukturerade intervjuer. Eftersom adoptivföräldrarnas erfarenheter av väntetiden varierade stort, möjliggjorde flexibiliteten fokusering kring de särskilda aspekterna kring de ämnen som adoptivföräldrarna lyfte upp. Alla frågor i intervjuguiden var inte aktuella för respektive informanter och då blev det enkelt att slopa vissa frågor eller ställa frågorna i en annan ordning än vad som var tänkt från början. De semistrukturerade intervjuerna gav även informanterna utrymme att ta upp sådana saker som inte direkt framkom i intervjuguiden men som för respondenterna i fråga hade en betydelse i förhållande till tematiken och forskningsfrågorna. Slutligen upplevde jag att intervjuer som datainsamlingsmetod erbjöd en djup inblick i ämnet och möjliggjorde

insamlingen av information om väntetiden under adoptionsprocessen ur flera olika vinklar och perspektiv.

Att analysera materialet med hjälp av kvalitativ innehållsanalys gjorde en djupare genomgång av adoptivföräldrarnas erfarenheter av väntetiden möjlig. Vid analyskedet blev det tydligt att många informanter tog upp sådant som inte direkt hade en koppling till själva väntetiden och som därmed inte för denna studie var relevant och som jag därför valde att inte gå närmare in på. Exempelvis adoptionsrådgivningen och resan till barnets hemland var ämnen som informanterna ofta tog upp och hade mycket att berätta om.

Antonovskys grundpelare inom KASAM-teorin, alltså begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet var faktorer som kunde kopplas ihop med adoptivföräldrarnas upplevelser av väntetiden och de strategier adoptivföräldrarna använt sig av under väntetiden. Salutogenes och KASAM som referensram möjliggjorde en granskning av adoptivföräldrarnas erfarenheter och upplevelser ur ett perspektiv där fokuset ligger vid både olika stressorer och utmaningar men även resurser och tillgångar.

I tidigare forskning om väntetiden under adoptionsprocessen har Sandelowski, Harris & Holditch-Davis (1991) kunnat konstatera att adoptivföräldrarna i deras studie upplevde avsaknaden av tidsmarkörer som markerar början, slutet och varaktigheten av väntetiden som utmanande under adoptionsprocessen. Ovetskapen om processens längd var något som informanterna även i denna studie tag upp som en utmaning. Sandelowski, Harris & Holditch-Davis konstaterar att de deltagarna i deras studie vars väntetid hade varit kort lyckades uppehålla känslan av att göra framsteg och förflytta sig mot målet att bilda familj, medan de vars väntetid var lång kände att tiden stod stilla och att de förflyttade sig bort ifrån sitt mål och sina förhoppningar. I denna studie var längden av väntetiden inte i direkt relation till dess längd. Hur utmanande eller icke-utmanande väntan upplevdes var inte direkt beroende av processens längd utan av andra faktorer som exempelvis motgångar av olika slag under adoptionsprocessens gång eller adoptivföräldrarnas psykiska mående.

Denna studie har granskat adoptivföräldrars erfarenheter av väntetiden under adoptionsprocessen ur flera olika perspektiv och fokus har även lagts i de strategier adoptivföräldrarna använt sig av för att bemästra väntan på ett adoptivbarn. De adoptivföräldrar som deltog i studien hade mycket att berätta om ämnet och många upplevde att det inte fästs tillräckligt stor uppmärksamhet vid frågor gällande väntetiden under adoptionsprocessen eller adoptionsprocessen över lag. Med tanke på den avgränsade mängd tidigare forskning om

väntetiden under adoptionsprocessen, finns det utrymme för vidare forskning kring ämnet. Alla förutom en deltagare i denna studie hade ett barn sedan tidigare under väntetiden och de allra flesta adoptivföräldrarna i studien levde alltså på två händer med sin partner under väntetiden. Det vore intressant att veta hur väntetiden upplevts i familjer med flera barn och hur man med familjens övriga barn reflekterat kring och hanterat väntan på ett adoptivbarn. Ämnen som lyftes upp under intervjuerna med adoptivföräldrarna men som inte direkt tangerade väntetiden och som jag således inte gick närmare in på var bland annat resan till barnets hemland och första tiden med barnet, vardagens utformning efter adoptionen, utvecklingen av anknytningen adoptivbarnet och adoptivföräldrarna emellan samt adoptivbarnets anpassning till en ny kultur, ett nytt språk och en ny gemenskap i en ny familj. I framtida forskning kunde dessa ämnen vara något att närmare gå in på.

Källförteckning

Adoptionslagen 22/2012

Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2015). Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. Ingår i Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) Handbok i kvalitativa metoder. Stockholm: Liber, 12–15.

Antonovsky, Aaron (1979). Health, stress, and coping. San Francisco: Jossey-Bass.

Antonovsky, Aaron (1991). Hälsans mysterium. Stockholm: Natur och kultur.

Antonovsky, Aaron & Sourani, Talma (1988). Family sense of coherence and family adaptation. *Journal of Marriage and the Family*, 79–92. <https://doi.org/10.2307/352429>

Barnskyddslagen 417/2007

Bauer, Martin W. & Gaskell, George (Eds.). (2000). Qualitative researching with text, image and sound: A practical handbook for social research. Sage. <https://dx.doi.org/10.4135/9781849209731>

Chou, Shinning & Browne, Kevin (2008). The relationship between institutional care and the international adoption of children in Europe. *Adoption & Fostering*, 32(1), 40–48. <https://doi.org/10.1177%2F030857590803200106>

Denscombe, Martyn (2009). *Forskningshandboken - för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur AB, 234–235.

Elo, Satu, et.al. (2014). Qualitative content analysis: A focus on trustworthiness. *SAGE open*, 4(1). <https://doi.org/10.1177%2F2158244014522633>

Elo, Satu & Kyngäs, Helvi (2007). The qualitative content analysis process. *Journal of advanced nursing*, 62(1), 107-115. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x>

Eriksson, Pia (2016). Prospective adoptive parents within pre-adoption services: an interplay of emotions and power in social interaction. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto. Mathilda Wrede-institutets forskningsserie 4/2016.

Forskningsetiska delegationen TENK (2019). Etiska principer för humanforskning och etikprövning inom humanvetenskaperna i Finland – Forskningsetiska delegationens anvisningar 2019. Forskningsetiska delegationens publikationer (3)2019. Tillgänglig på:

https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Etikprovning_inom_humanvetenskaperna_2020.pdf

hämtad: 9.11.2020.

Förordning om ikraftträdande av konventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner 30.5.1997/497 (FördrS 29/1997).

Konventionen om barnets rättigheter (FördrS 59–60/1991).

Herlin, Iris (2017). Valkoiset vanhemmat, rusket lapset: Jännitteet ja niiden purkaminen Etelä-Afrikasta adoptoineiden vanhemmuudessa. Pro gradu- tutkielma. Helsingin yliopisto.

Hirsjärvi, Sirkka, & Hurme, Helena (2008). Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus Helsinki University Press.

Hjern, Anders & Lindblad, Frank & Vinnerljung, Bo (2002). Suicide, psychiatric illness and social maladjustment in intercountry adoptees in Sweden: a cohort study. *The lancet* 360(9331), 443–448. [https://doi.org/10.1016/s0140-6736\(02\)09674-5](https://doi.org/10.1016/s0140-6736(02)09674-5)

Högbacka, Riitta (2017). Global families, inequality and transnational adoption: The de-kinning of first mothers. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Interpedia (2020). Tillgänglig på <https://interpedia.fi/sv/kansainvalinen-adoptio/> Hämtad 27.7.2020.

Kauppi, Matti & Rautanen, Elina (1997). Oikeus hyvään kotiin: Pelastakaa lapset ry ja suomalainen lastensuojelutyö 1922–1997. Helsinki: Pelastakaa lapset ry.

Koskinen, Maarit, Sarkkinen, Sari-Maaria, & Svala, Marjaana (2014). Kansainvälinen adoptio Suomessa: tutkimusnäkökulmia adoptioon. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research*, (492).

Lehtovaara, Meri (2014). Adoptoidut lapset lastensuojelun asiakkaina. Pro gradu- tutkielma. Helsingin yliopisto.

Laine, Sanna, Pösö, Tarja, & Ujula, Tatu (2018). Adoptio lastensuojelussa–lukumääristä ja ominaispiirteistä. *Yhteiskuntapolitiikka* 2 (83), 199–207. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136280/YP1802_Laineym.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Levy-Shiff Rachel & Goldshmidt, Ilana & Har-Even, Dov (1991). Transition to parenthood in adoptive families. *Developmental psychology*, 27(1).

<https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0012-1649.27.1.131>

Laki lapseksiottamisesta 153/1985

Laki ottolapsista 208/1925

Lindblad, Frank (2004). *Adoption*. Lund: Studentlitteratur.

McCarthy, Harriet (2005). Post adoption depression: The unacknowledged hazard. *International Adoption Articles Directory*.

Pelastakaalapset (2020). Tillgänglig på <https://www.pelastakaalapset.fi/sv/vart-arbete-i-finland/adoptioner> Hämtad 27.7.2020.

Pesonen Anu-Katriina & Räikkönen, Katri & Paavonen, Juulia & Heinonen, Kati (2008) Adoptiolasten psyykinen hyvinvointi. *Duodecim* 124(2008):16, 1835–1841. <https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2008/16/duo97447>

Ruohio, Heidi (2016). *Suomalaiset kansainvälisesti adoptoidut- perheeseen ja kansaan kuulumisen*. Akateeminen väitöskirja. Turun yliopisto.

Sandelowski, Margarete & Harris, Betty G. & Holditch-Davis, Diane (1991). “The clock has been ticking, the calendar pages turning, and we are still waiting”: Infertile couples' encounter with time in the adoption waiting period. *Qualitative Sociology*, 14(2), 147–173. <https://doi.org/10.1007/BF00992192>

Sinkkonen, Jari & Tervonen-Arnkil, Kaisa (2015). *Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta*. Helsinki: Duodecim.

Statistikcentralen (2020). *Finlands officiella statistik (FOS): Adoptioner (e-publikation)*. Helsinki: Statistikcentralen http://www.stat.fi/til/adopt/index_sv.html Hämtad 13.4.2020.

Sukula, Seija (2009). *Matka äidiksi. Tarinoita adoptiosta ja yksinvanhemmuudesta*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Tampere.

Svenska Yle (20.4.2020). ”Samkönade par har för första gången beviljats adoption”. Hämtad från <https://svenska.yle.fi/artikel/2020/04/20/samkonade-par-har-for-forsta-gangen-beviljats-adoption>

Timonen, Piritta (red.) (2013). *Adoptio-lapsen etu?* Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.

Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä. Tammi.

Valvira. Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården (2020) Tillgänglig på <https://www.valvira.fi/web/sv/socialvard/adoption> Hämtad 20.7.2020.

Vinnerljung, Bo & Hjern, Anders (2011). Cognitive, educational and self-support outcomes of long-term foster care versus adoption. A Swedish national cohort study. Children and Youth Services Review 33, 1902–1910. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2011.05.016>

Yle Uutiset (8.5.2015). “Adoptiot Venäjältä Suomeen loppuivat – syynä sukupuolineutraali avioliittolaki”. Yle Uutiset. Hämtad från <https://yle.fi/uutiset/3-7980921>

Bilaga 1: informationsbrev

Hei,

Opiskelen sosiaalityötä Helsingin yliopistossa ja teen maisterintutkielmaani adoptionprosessiin liittyvästä odotusajasta. Etsin halukkaita osallistumaan haastatteluihin aiheeseen liittyen. Pystyisittekö välittämään alla olevan viestin jäsenillenne, jos sitä kautta löytäisin haastateltavia? Tästä olisi suuri apu, kiitos jo etukäteen.

Ystävällisin terveisin,

Rosita Karjalainen

Hei,

Opiskelen sosiaalityötä Helsingin yliopistossa ja teen maisterintutkielmaani adoptiovanhempien kokemuksista adoptioprosessiin liittyvästä odotusajasta. Miltä odotusaika tuntui ja miten siitä selvittiin? Mitä tukea oli saatavilla? Etsin haastateltavia, jotka ovat adoptoineet lapsen joko kotimaasta (ei kuitenkaan ”perheen sisäisen adoption” kautta) tai kansainvälisesti, viimeisen noin viiden vuoden aikana. Haastattelu voidaan suorittaa Uudellamaalla elo- tai syyskuun aikana haastateltavan itse valitsemassa paikassa (tai esimerkiksi Kaisa- kirjastossa). Haastattelu voidaan myös järjestää videopuhelun välityksellä. Haastattelu voidaan suorittaa joko suomeksi tai ruotsiksi ja se kestää noin tunnin. Toivomukseni on, että saisin nauhoittaa haastattelut analysointia varten. Haastatteluaineistoa tullaan käyttämään vain tutkimustarkoitukseen. Haastateltavat tulevat pysymään täysin anonyminä koko tutkimuksen ajan, eikä haastateltavien henkilöllisyys tule paljastumaan tutkimuksesta. Jos olet kiinnostunut osallistumaan haastatteluun, voit olla yhteydessä minuun sähköpostitse osoitteeseen rosita.karjalainen@helsinki.fi. Vastaan mielelläni lisäkysymyksiin tutkimuksesta ja haastatteluista. Haastattelukutsua saa myös mielellään välittää eteenpäin kaikille tutkimukseen osallistumisesta kiinnostuneille henkilöille.

Ystävällisin terveisin,

Rosita Karjalainen

valtiotieteiden kandidaatti, Helsingin yliopisto

rosita.karjalainen@helsinki.fi

Bilaga 2: samtyckesblankett

SUOSTUMUSLOMAKE HAASTETELTAVILLE

Osallistun tutkimukseen adoptiovanhempien kokemuksista adoptioprosessiin liittyvästä odotusajasta. Minulla on ollut mahdollisuus vapaasti esittää tutkijalle kysymyksiä tutkimuksesta ja olen saanut riittävät vastaukset kaikkiin esittämiini tutkimusta koskeviin kysymyksiin.

Minulle on selvitetty, että tutkimuksessa kerättävät tiedot säilytetään nimettöminä ja että ne käsitellään luottamuksellisesti. Tiedän, että voin halutessani milloin tahansa keskeyttää osallistumiseni ja peruuttaa suostumukseni syytä ilmoittamatta.

Olen perehtynyt tutkimuksen tavoitteeseen ja tarkoitukseen. Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni tähän tutkimukseen. Annan luvan haastattelun nauhoittamiseen ja nauhoitetun aineiston käyttöön maisterintutkielmassa. Nauhoite hävitetään tutkimuksen valmistumisen jälkeen.

Päivämäärä _____

Allekirjoitus _____

Nimen selvennys _____

Suostumuksen vastaanottajan allekirjoitus _____

Rosita Karjalainen

Bilaga 3: intervjuguide

HAASTATTELUOPAS

- Haluatko aluksi kertoa hieman perheestänne ja nykyisestä elämäntilanteestanne?
- Milloin adoptoit lapsesi?
- Oliko adoptio sisämaan adoptio vai kansainvälinen?
- Kerrotko hieman adoptioprosessista ja siitä millaisena sen koit?
- Kauanko adoptioprosessi kokonaisuudessaan kesti?
- Kauanko odotitte lapsen saapumista teille adoptioluvan myöntämisen jälkeen?
- Olitteko varautuneita odotusajan keston?
- Millaisena koet odotusajan kokonaisuudessaan? Miltä odotus tuntui?
- Onko jokin tietty asia minkä koit haastavana odotuksen aikana?
- Miten siinä tapauksessa selvisitte näistä haasteista? Oliko teillä jokin tietty strategia, jonka avulla selvisitte haasteista?
- Mikä sai teidät jaksamaan prosessin aikana kertomasi haasteista huolimatta?
- Onko jokin tietty aspekti odotusaikaan liittyen, jonka olet kokenut erityisen positiivisena?
- Millaista ammatillista tukea sait odotusaikana? esim. adoptiojärjestöltä
- Koetko, että olisit toivonut toisenlaista tukea kuin mitä oli tarjolla? Jos näin on, millaista tukea olisit kaivannut?
- Oliko sinulla läheisiä, joiden kanssa keskustella tilanteesta ja mahdollisista haasteista.
- Millaisia menetelmiä käytit selvittääksesi odotuksesta?
- Onko sinulla ajatuksia siitä, mikä olisi voinut helpottaa odotusta.
- Onko sinulla mitään neuvoa antaa tuleville adoptiovanhemmille, jotka odottavat adoptiolasta?